

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

I valet och kvalet

Vad får personer utan akademisk bakgrund att välja att studera på universitetet?

Författare: Kim Engdahl & Felicia Rosander

Kandidatuppsats: SOCK10, 15hp

Handledare: Magnus Karlsson

Vårterminen 2022

Abstrakt

Författare: Kim Engdahl & Felicia Rosander

Titel: I valet och kvalet - Vad får personer utan akademisk bakgrund att välja att studera på universitetet?

Kandidatuppsats: SOCK10, 15hp

Handledare: Magnus Karlsson

Sociologiska institutionen, vårterminen 2022

En av de största faktorerna till att personer väljer att studera på universitetet är att de har föräldrar med akademiska erfarenheter. Det har länge varit känt att detta leder till en snedrekrytering på Sveriges universitet med en underrepresentation av studenter utan akademisk bakgrund. Denna studie syftar till att se vad som får förstagenerationsstudenter att, trots sin bakgrund, söka sig till universitetet. Undersökningen baseras på intervjuer med sex studenter på Lunds universitet vars föräldrar inte har akademisk utbildning. Materialet analyseras utifrån Pierre Bourdieus begrepp, socialisationsteorin enligt Berger och Luckmann samt Thomasteoremet. Studien visar att både föräldrar, klasskompisar, lärare och förebilder ger personer utan akademisk bakgrund förutsättningar som leder till att de upplever universitetet som ett möjligt val. De drivkrafter som identifieras är en strävan att uppnå en viss livsstil, upplevda förväntningar och viljan att bevisa sig kapabel att genomföra universitetsstudier i de fall det finns tvivel från andra. Arbetsmarknadens förändrade utbildningskrav uppmärksammas även vara en bakomliggande drivkraft till att personer söker sig till universitetet, eftersom högre utbildning i dagens samhälle uppfattas som nödvändigt för att kunna få ett jobb.

Nyckelord: social snedrekrytering, förstagenerationsstudenter, utbildning, socialisering, universitetsstudier

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Utbildning går i arv	2
1.2 Syfte & frågeställning	3
2. Tidigare forskning	4
3. Teori	8
3.1 Pierre Bourdieu	8
3.2 Socialisation	10
3.3 Thomasteoremet	12
4. Metod	12
4.1 Metodval	12
4.2 Intervjustudie	13
4.3 Urval & avgränsning	14
4.4 Genomförande av studien	15
4.5 Bearbetning & analys	16
4.6 Etiska överväganden	16
4.7 Tillförlitlighet	17
5. Resultat	19
5.1 Föräldrar	19
5.1.1 Föräldrars uppfattning av arbetsmarknaden	22
5.2 Kompisar	23
5.3 Lärare	25
5.4 Förebild	27
6. Analys	28
6.1 En förändring av kapital	28
6.2 Ett kvitto på att passa in	30
6.3 Socialisering som en förklaring	31
6.4 Förväntan som skapar framgång	32
6.5 Misstro som motivation	34
6.6 Utbildningens betydelse på arbetsmarknaden	35
7. Slutsats	36
7.1 Reflektion & förslag på vidare forskning	37
Referenslista	39
Bilaga 1	42
Bilaga 2	43
Bilaga 3	44

1. Inledning

“Jag är den första i min familj som går på universitetet. Så det är väldigt nytt och främmande för mig” (Grange & Olofsson 2022, 18). Det har gått lite över en månad sedan vi påbörjade vårt kandidatarbete när vi, på en paus från uppsatsen, slår upp det nya numret av Lundagård och möts av detta citat. Citatet är början på ett fyra sidor långt reportage om huruvida det existerar en elitism på Lunds universitet som avskräcker arbetarklassen från att söka eller inte. Rektorer, professorer och förstagenerationsstudenter, det vill säga studenter från hem där föräldrarna inte har universitetsutbildning, intervjuas i frågan. Först blir vi irriterade, det är ju just det här vi undersöker och de hann före oss. Sedan inser vi att det kanske betyder att vi är helt rätt i tiden med vårt val av ämne.

I Sverige har det länge funnits en vision om att utbildningsväsendet ska fungera som en utjämnare mellan olika klyftor i samhället och erbjuda alla samma möjligheter. Dock visar antagningsstatistik från Sveriges universitet att det existerar en social snedrekrytering. Det innebär att social bakgrund påverkar vilken utbildning, eller inte utbildning, en person väljer. Det är påvisat att personer med högutbildade föräldrar ofta väljer högre studier och personer utan högutbildade föräldrar väljer det mer sällan (Universitetskanslersämbetet 2018). Det problematiska med social snedrekrytering till universitet är att samhället går miste om potentialen hos personer som är lämpade för utbildning och yrkena det leder till, men inte väljer det på grund av sin bakgrund. På en individnivå kan det upplevas orättvist att familjebakgrunden påverkar hur troligt det är att man genomför en universitetsutbildning och att de utan “rätt” bakgrund missar de fördelar som utbildning medför, exempelvis trygg anställning, god karriär, god hälsa och högre lön (Universitetskanslersämbetet 2020, 5). Den sociala snedrekryteringen kan exemplifieras med statistik från Universitetskanslersämbetet som konstaterar att av gymnasieelever födda 1991 fortsatte 33% av de vars föräldrar endast har förgymnasial utbildning till högskolan, medan samma siffra var 87% för de med högutbildade föräldrar (Universitetskanslersämbetet 2018).

På Lunds universitet är den övergripande självbilden att universitetet är öppet för alla (Lunds universitet 2021, 5). Däremot visar statistiken att studenter med högutbildade föräldrar

fortfarande är överrepresenterade. Under läsåret 2019/2020 hade 60% av de nyantagna studenterna på Lunds universitet föräldrar med minst tre års eftergymnasial utbildning, medan den nationella siffran var 42% (Lunds universitet 2021, 6) (Universitetskanslersämbetet & SCB 2020, 2). Den stora skillnaden mellan den generella siffran i Sverige och hur statistiken ser ut på Lunds universitet gör Lunds universitet till ett intressant undersökningsobjekt.

1.1 Utbildning går i arv

Vad som ligger till grund för denna snedrekrytering diskuteras i en rapport av universitets- och högskolerådet (2017). Rapporten redovisar en statistiskstudie om vilka som är drivkrafterna till att läsa på universitetet och hur valet av studier skiljer sig åt beroende på bland annat föräldrars utbildningsnivå. Resultatet visade att de som har föräldrar med högre utbildningsbakgrund gynnas genom hela skolgången eftersom de har insikt i högre studier tidigt i livet, oftare går på skolor där det är vanligt att studera vidare och har mycket stöd för detta hemifrån. På motsatt sätt krävs det mer av elever vars föräldrar saknar utbildningsbakgrund och de måste hävda sig mer för att ta sig fram. Slutsatsen av rapporten är att utbildning har en tendens att gå i arv. Statistikmyndigheten har tidigare visat samma mönster, och presenterade 2016 en artikel som huvudsakligen visade på att hög utbildning, såsom läkare och civilingenjör, går i arv (Statistikmyndigheten 2016). Susanne Engström (2018) använder denna statistik för kunna ta reda på varför vissa elever lyckas inom ingenjörsprogram, och andra inte. Studien som Engström genomförde visade att ca 80% av eleverna som klarat sig bäst har minst en högskoleutbildad förälder, vanligtvis ingenjör. Engström (2018) menar att resultatet tyder på att det inte enbart räcker med förkunskap i olika ämnen utan även kunskap i hur eleven ska prioritera i sina studier. För nya studenter är också universitetskulturen viktig att förstå för att känna trygghet i studentlivet, vilket elever med akademiskt utbildade föräldrar har lättare att få med sig hemifrån. Engström (2018) menar att det bekräftar föreställningarna av vilka som lyckas på universitetet, något hon också påstår går i arv. Även om Engströms studie berör mer specifika program, snarare än universitetet som helhet, blir den intressant för denna studie. Trots att studien inte direkt kan appliceras på frågeställningen öppnar den upp för perspektiv som kan återfinnas i hela universitetsmiljön.

Dessa faktorer stöds av Emma Leijnse (2021) som i *I en annan klass* kommer fram till att föräldrars utbildningsnivå, elevers nationalitet och kön är de främsta faktorerna som påverkar hur väl utbildningen går. Leijnse gör en jämförelse mellan två olika grundskolor, en i Malmö där eleverna har lägre andel högutbildade föräldrar än det svenska snittet och en skola i Lund där eleverna har en högre andel högutbildade föräldrar än det svenska snittet. De båda klasserna följdes och intervjuades under tre års tid och flera skillnader på gruppnivå identifierades. På skolan i Malmö hade eleverna sällan egna rum i de lägenhetshus som majoriteten bodde i. Därmed saknade de en lugn plats att göra läxor på och kunde inte heller få läxhjälp av föräldrarna på grund av deras bristande språkkunskaper i svenska. De flesta hade ingen fritidsaktivitet, skolan var stökig och både personal och elever började och slutade frekvent. Lundaskolan visade istället en lugn och stabil tillvaro och de flesta elever bodde i ett villaområde med eget rum och föräldrarna hade kunskap för att kunna förklara läxan. Skillnaderna som illustreras korrelerade med skolornas rykte som dålig respektive bra samt nivån på resultaten, vilket stämmer in på den trend bland svenska skolor som säger att ojämlikheten, kvalitetsskillnaden och den pedagogiska segregationen har ökat. Det blir svårt att undervisa på samma nivå i alla skolor vilket resulterar i en ojämlik utbildning där de med familjebakgrund av låg utbildning, låg inkomst och utländsk bakgrund missgynnas (Leijnse 2021). Trots att Leijnses studie berör grundskolan är den relevant då den ger en bild av hur klasskillnader ser ut i skolan och vilka konsekvenser det har på ett strukturellt plan. De viktiga faktorerna som visar sig påverka elevernas skolgång fungerar som en inspiration till vår studie för att se om samma faktorer även påverkar valet att studera på universitetet.

1.2 Syfte & frågeställning

Det är i kontexten av social snedrekrytering och att utbildning går i arv som idén till vår undersökning tog form. Den akademiska bakgrunden, det vill säga föräldrarnas utbildningsnivå, är tveklöst av stor betydelse för vem som börjar på universitetet, men hur ser det då ut för de som saknar denna bakgrund? Vi ämnar söka förståelse för de fall som avviker från den statistiska sannolikheten att läsa på universitet.

Grundat i den tidigare nämnda antagningsstatistiken från Lunds universitet skapades intresse för den grupp studenter på just Lunds universitet som inte har akademisk bakgrund, varpå studien tar

plats på Lunds universitet. Studiens syfte är att undersöka vad som får personer utan akademisk bakgrund att välja att studera på universitetet. Frågeställningen är således:

Vilka faktorer är viktiga för att personer utan akademisk bakgrund ska välja att studera på universitetet och vilka drivkrafter ligger bakom detta val?

2. Tidigare forskning

I följande avsnitt kommer det redogöras för tidigare forskning om hur ojämlikhet i skolan reproduceras och vilka faktorer det finns för att bryta denna ojämlikhet. Första avsnittet förklarar varför det sker social snedrekrytering i skolan. Senare presenteras studier om hur elevers bakgrund spelar roll i valet om vidare utbildning samt hur anpassningen till universitetsmiljön för förstagenerationsstudenter upplevs. Därefter följer ett avsnitt om hur vänner, snarare än familjen, kan upplevas mer avgörande för valet att studera på universitetet. Sedan diskuteras hur föräldrars sociala kapital och lärares förväntningar kan påverka elevers ambitionsnivå att nå högre studier. Till sist förklaras den förändring som skett på arbetsmarknaden gällande betydelsen av att ha en utbildning.

I *Välja fritt och välja rätt - Drivkrafter för rationella utbildningsval* (SOU 2008:69) förklaras den sociala snedrekryteringen i skolan. Boudon (1974 refererad i SOU 2008:69, 31) beskriver att den kan bero på två effekter, som framgår i figur 1.

Faktaruta 2.2 Primär effekt och sekundär effekt

Primär effekt

Den primära effekten till social snedrekrytering innebär att barn från högre socialklasser presterar bättre i skolan än barn från lägre socialklasser.

Sekundär effekt

Den sekundära effekten innebär att även vid samma prestationsnivå är det mer sannolikt att barn från högre socialklasser fortsätter att studera.

Figur 1. Bild från SOU 2008:69, 31.

Den i särklass viktigaste faktorn för social snedrekrytering till universitetsstudier är enligt Dryler (1998, refererad i SOU 2008:69, 31) föräldrarnas utbildningsnivå. Den primära effekten antas hänga samman med den tidiga fostran från familjen, vilken påverkas av föräldrarnas bakgrund.

Det medför att barn till högutbildade föräldrar lyckas prestera bättre i skolan än de som har föräldrar med lägre utbildning. Anledningen tros vara att högt utbildade föräldrar har en förmåga att vägleda sina barn genom skolgången, hjälpa till med skolarbetet och föra vidare sitt kulturella kapital (SOU 2008:69, 31). Den sekundära effekten, att personer från högre socialklasser är mer troliga att läsa vidare än de från lägre socialklasser med samma prestationsnivå, kan förklaras med det som Erikson och Johansson (2002, refererad i SOU 2008:69, 32) benämner som rationella val under skilda förutsättningar. Ett rationellt val kan vara valet att läsa på universitet eller inte. I det valet bedömer barn och föräldrar kostnader och intäkter av utbildningen samt hur väl barnet tror sig kunna lyckas med olika utbildningsalternativ. Dessa uppfattningar skiljer sig åt beroende på socialklass. Bedömningen om utbildningens värde kan också vara beroende av att personer från en hög socialklass värderar utbildning högt utifrån en önskan om att bibehålla sin position och få tillgång till de högre klasser som högre utbildning ger. Slutgiltligen visar tidigare forskning även på att barns utbildningsval ofta tenderar få en inriktning likt dens föräldrars utbildning eller yrke (SOU 2008:69, 32).

Eva Reimers (2014) går djupare in på hur klasspositioner påverkar elevers förutsättningar i skolan i sin studie *Discourses of education and constitutions of class: public discourses on education in Swedish PBS television*. Detta görs genom att undersöka hur representationen av klass förändrats under övergången från den hegemoniska diskursen om lika utbildning åt alla, till den neoliberal diskursen om individuell rättighet till valmöjligheter. Undersökningen påvisar att bakgrundsfaktorer som klass, kön, etnicitet och socioekonomisk situation påverkar vilka framtidsutsikter som tillskrivs eleven. Det påverkar även hur en individ eller situation tolkas, vilket illustreras med ett exempel på två avvikande elever som uppfattas olika med anledning av deras skilda tillgångar av resurser och status. Vilken diskurs som står i fokus när skolans ojämlikhet diskuteras avgör också hur elever, skolor och jämställdhet framställs. I den neoliberal diskursen betonas att jämlikhet är lika rättigheter till att göra egna utbildningsval, samtidigt som Reimers (2014) menar att alla elever inte har samma förutsättningar att genomföra dessa val vilket reproducerar ett ojämlikt skolsystem. Även i de fall som en elev med lägre förutsättningar lyckas göra ett val som innebär en klättring i den sociala hierarkin befästs de rankade, sociala kategorierna genom valet om vad som är önskvärt och vad som ska lämnas bakom.

Biörn Ivemark och Anna Ambrose (2021) berör också den sociala bakgrunden i sin artikel *Habitus Adaptation and First-Generation University Students' Adjustment to Higher Education*, men till skillnad från Reimers undersöker de individens anpassning till universitetsmiljön. Frågeställningen handlar om hur förstagenerationsstudenters tidigare socialisering och erfarenheter påverkar deras universitetstid. Genom att applicera Pierre Bourdieus teori om habitus analyseras upplevelsen om att passa in. Resultatet visar att det varierar mycket mellan olika förstagenerationsstudenter och enbart en minoritet av respondenterna svarar att de känner av klassrelaterade utmaningar i anpassningen. Studien visar att det är det kulturella kapitalet som spelar mest roll när det kommer till anpassning. Ett högre kulturellt kapital tillåter elever att anpassa sig snabbare och bättre till de normer som existerar på universitet, precis som ett lågt kulturellt kapital innebär fler svårigheter i anpassningen. Studien utvecklar även att det är förmågan att kunna anpassa detta kulturella kapital som är det avgörande för förstagenerationsstudenterna. Något som kan påverka detta kan vara familjemiljön, utsattheten för olika socioekonomiska omständigheter eller nivån av framgång under skolgången. Här kan övre medelklass tillgodoräkna sig sin sociala status och därför ha tillgång till mer resurser som kan hjälpa dem att anpassa sig mer framgångsrikt (Ivemark & Ambrose 2021, 202).

Katherine Davies (2019) fokuserar på familjens betydelse och hur den förändrats i det postindustriella samhället. Hon argumenterar för att betydelsen av familjerelationer har minskat för att låta andra relationer som vänskap ta större plats. Det kan förklaras med individualiseringsteorin som handlar om en gradvis upplösning av traditioner och strukturer. I takt med att strukturella funktioner fått förlorad betydelse i människors liv har det ersatts med frihet och individuella val. Denna förändring gäller bland annat relationer, vilket innebär att de relationer som är självvalda blir allt viktigare och har större påverkan på livet än de naturligt givna relationerna som till exempel familj (Davies 2019, 63-64). Davies förståelse av samhällsutvecklingen ger en bakgrund till det som Alireza Behtoui (2017) skriver i artikeln *Social capital and the educational expectations of young people*. I undersökningen beskrivs unga människors förväntningar och ambitioner gällande utbildning, med fokus på det sociala kapitalet. Han pekar på att relationer spelar stor roll eftersom ungdomars tillgång till värdefulla råd, stöd och information om vilka val de har ligger till grund för vad de anser sig kunna välja. Behtoui menar att detta inte enbart behöver komma från föräldrar utan även kan komma från andra

närstående vänner eller släkt, men att en familj med högt socialt kapital ofta behövs för att få tillgång till nätverk med koppling till universitetet (Behtoui 2017, 60).

Behtoui (2017) belyser även det sociala kapitalets underliggande effekt på hur ojämlikhet skapas i utbildningsväsendet. Fokuset skiljer sig därför från de andra studierna eftersom det sociala kapitalet står i huvudfokus, och inte det kulturella. Som nämnt tidigare har familjens relationer en positiv påverkan på ungdomars strävan inom utbildning, men också föräldrarnas förväntningar på sina barn har effekten att det höjer dess ambitioner. En intressant upptäckt Behtoui (2017) gör är att föräldrar med lägre klass har större möjlighet att ge mer stöd och aktiv närvaro, vilket kan kompensera upp deras lägre ekonomiska och utbildningsmässiga kapital. Elevers sociala kapital inom skolan har också betydelse i den mening att lärarens stöd och förväntningar på eleven påverkar elevens egna förväntningar. Om läraren har höga ambitioner för eleven kommer det att höja elevens egna förväntningar och vice versa (Behtoui 2017, 489-490). Det är alltså inte nödvändigt med välutbildade föräldrar med hög social status för att förväntningarna på ungdomarna ska finnas, trots att det har en större positiv påverkan. Avslutningsvis kan det konstateras att låg klassposition och låga förväntningar sammanfaller med lägre tillgång till socialt nätverk, vilket är en missgynnande faktor i utbildningen.

Någon som berör utbildning ur ett annat perspektiv är Randall Collins (2019). Han beskriver i sin bok *The Credential Society* hur utbildning har stor påverkan på vad för sorts arbete en individ kan uppnå. Kraven på utbildning för vissa jobb har, i takt med industrins och teknikens utveckling, ökat. Detta ökar också efterfrågan på utbildade personer. En omvandling i samhället skedde och folk från de utbildade klasserna tvingades söka sig till skolan för att få jobb, vilket påverkade utbildningsnivån i samhället (Collins 2019, 3-4). Collins gör en diskussion rörande att högre utbildning blivit som en valuta för samhällets rekrytering på arbetsmarknaden, men att skolan snarare öppnar upp dörren till arbetslivet än att ge nyttiga erfarenheter. Arbetsgivare kräver istället de högre studierna i syfte att höja yrkets status (Collins 2019, 174-176).

Utbildningsfundamentalismen är en djupdykning i det Collins (2019) berör. Mats Alvesson (1999, 226) beskriver fenomenets grundantaganden som att utbildning enbart ses som något bra som inte går att få för mycket av. Vidare antas det att en lågutbildad människa ska hjälpas ur sitt

tillstånd, något som universitetet kan se till. Slutligen antas det att utbildning är lösningen på de flesta problem. Alvesson (1999, 227-228) menar att dessa antaganden skapar problem i praktiken, då det i framtiden hela tiden kommer krävas mer utbildning för att komma in på arbetsmarknaden. Alvesson (1999, 229) är likt Collins (2019) inne på att samhällets högre krav vid anställning snarare fungerar som en exkluderingsbarriär än en nödvändighet. Ett exempel han tar upp är att yrken såsom psykologer och arkitekter inte använder sig av konkret kunskap från deras utbildningar utan snarare problemlösningsförmågan och tankesättet. Avslutningsvis beskriver Alvesson (1999, 230-232) hur trenden kring utbildningsinflation med största sannolikhet kommer fortsätta, trots oklarheten kring betydelsen och konsekvenserna av den .

3. Teori

Som utgångspunkt för att förstå hur utbildning och sociala ojämlikheter hänger samman och ständigt reproduceras används Pierre Bourdieus teori. Med hjälp av begreppen kapital, fält och habitus kan respondenternas dispositioner definieras och analyseras. Eftersom teorin fokuserar på reproduktionen krävs det emellertid en kontrasterande teori för att förstå hur avvikelser från reproduktionen och personers förväntade bana sker. I det syftet används socialisationsteorin, framlagd i Berger och Luckmann (1966). Slutligen har vi valt att använda Thomasteoremet för att analysera hur omgivningen påverkar personer som saknar akademisk bakgrund i riktning mot att påbörja universitetsstudier.

3.1 Pierre Bourdieu

Kapital kan beskrivas som värden, tillgångar och resurser som tillåter individen att delta i den maktkamp som äger rum på så kallade fält. Det finns fyra olika kapitalformer; ekonomiskt, socialt, kulturellt och symboliskt. Ekonomiskt kapital är materiella tillgångar, pengar och kunskap om ekonomins spelregler (Broady 1998, 3). Det sociala kapitalet innefattar de resurser som en individ kan tillgå via kontakter och nätverk. Det kan exempelvis vara genom släktband, vänskapsband eller gruppmedlemskap (Engdahl & Larsson 2006, 230). Kulturellt kapital är en slags kulturell kompetens. Den uttrycks genom förmågan att tala på ett visst sätt eller att ha kännedom om det som ibland kallas "finkultur" såsom klassisk musik och litteratur, men kan även vara att ha en examen från ett universitet med hög status (Broady 1998, 6). Examina och

betyg tillhör vad som kan beskrivas som en underkategori till kulturellt kapital, kallat utbildningskapital. Ett utbildningskapital är värdefullt inom skola och universitet varpå elever som ärver utbildningskapital från sina föräldrar i regel har en fördel under skolgången. De kan få hjälp av föräldrarna att orientera sig inom utbildningsväsendet och har lättare att tillgodogöra sig eget kulturellt kapital (Bourdieu 1977 refererad i SOU 2008:69, 32). Bourdieu menar även att skolan värdesätter kulturellt kapital högt vilket systematiskt gynnar elever som kommer från en bakgrund med högt kulturellt kapital. Han menar också att det ekonomiska kapitalet spelar roll då skolprestationer hos personer med högt ekonomiskt kapital värdesätts mer av omgivningen än liknande prestationer från någon med lägre ekonomiskt kapital. Skolan skapar därför en reproduktion av de sociala hierarkierna som existerar i samhället (MacLeod 1987, 14).

Det symboliska kapitalet är inte en kapitalart i sig som de andra kapitalen, utan ett tillstånd hos de andra kapitalarterna och befinner sig därför på en annan nivå. Det är mer övergripande och kan existera överallt beroende på vad som anses önskvärt i just den sociala kontexten (Broady 1998, 6). En förenklad förklaring lyder "symboliskt kapital är det som erkännes" (Broady 1998, 6). Begreppet ringar in det som sociala grupper anser ha ett värde och tilldelar gott anseende. Grundförutsättningen för symboliskt kapital är alltså att det finns en efterfrågan på tillgångarna eller egenskaperna i fråga och att mottagarna har en förståelse för att de har ett värde (Broady 1998, 6).

Vidare använder Bourdieu (i urval av Broady & Palme 1993) begreppet fält för att beskriva hur de olika kapitalformerna fungerar i relation till varandra. Varje fält kan beskrivas som en plattform med en egen struktur och egna regler (Bourdieu i urval av Broady & Palme 1993, 251). Vissa egenskaper inom ett kapital kan därför ha ett värde i ett fält, medan samma egenskaper i ett annat fält kan ha annat värde. En individs alla egenskaper behöver inte heller användas på alla fält utan fältets struktur bestämmer vilka egenskaper som är relevanta. Detta kan förklaras av att kapital är ett socialt förhållande och därför producerar sina effekter inom fältet där det produceras och reproduceras. Det handlar också om individens kunskap för hur den ska ge uttryck för sitt kapital eftersom det inte finns en universell förklaring på vilken kombination av kapital och egenskaper som har högst värde (Bourdieu i urval av Broady & Palme 1993, 268-271). För att beskriva detta måste den mest avgörande egenskapen förklaras, nämligen kapitalets volym och struktur (Bourdieu i urval av Broady & Palme 1993, 258).

En individs startkapital kan omvandlas mer eller mindre beroende på hur volymen av ett kapital förändras (Bourdieu i urval av Broady & Palme 1993, 263). Om en person från arbetarklassen till exempel väljer att studera på universitetet kommer en del av det kulturella kapitalet, närmare bestämt utbildningskapitalet, öka i volym. En sådan uppgång kan ses som en avvikelse från den förutbestämda utbildningsbana som en individ, med en viss ekonomisk och kulturell ärvd kapitalvolym, annars sannolikt haft (Bourdieu i urval av Broady & Palme 1993, 266). Kapitalets struktur syftar till en horisontell förflyttning där det krävs att sammansättningen av en individs kapital förändras. Detta kan ske genom att en kapitalart konverteras till en annan och därigenom öppnar upp tillträde till ett nytt fält. En notering är att den ursprungliga kapitalarten inte nödvändigtvis försvinner när den konverteras, utan kan kvarstå samtidigt som den nya kapitalarten utvecklas (Bourdieu i urval av Broady & Palme 1993, 287-288).

En strävan efter att höja sin kapitalvolym, eller förändra sin kapitalstruktur, och därigenom förbättra sin klassposition kan ske omedvetet (Bourdieu i urval av Broady & Palme 1993, 286). Det är emellertid en svår process att förbättra sin klassposition eftersom det habitus en individ har är svårföränderligt. Habitus innebär ett system av dispositioner som avgör hur människor tänker, handlar och för sig i den sociala världen. Det formas av kollektiva minnen, sociala erfarenheter och helt enkelt det liv som individen levit. Det finns en nära koppling mellan habitus och kapital, då habitus enligt Bourdieu är förkroppsligat kapital. Kapitalet i habitus kan antingen vara nedärvt av familjen eller förvärvat under livstiden, även om en förändring av en initial habitus sker långsamt och i små marginaler. På liknande sätt avgör också habitus vilka kapital som individen väljer att investera i och på vilket sätt (Broady 1998, 17-18). Varje person är utrustad med en habitus, men hur högt just det habitus värdesätts i en grupp kan variera. Eftersom habitus formas av individens bakgrund och är svårföränderligt är det svårt att avancera sin sociala ställning (Broady 1998, 17-18).

3.2 Socialisation

För att förstå processen av hur verkligheten skapas för en enskild person börjar vi med att klargöra hur samhället existerar som både objektiv och subjektiv verklighet. Samhället är en mänsklig produkt som produceras genom ständig externalisering, det vill säga att samhället

uppstår som ett resultat av mänsklig aktivitet (Berger & Luckmann 1966, 68). Denna konstruerade verklighet bemöts sedan av människan som en objektiv existerande verklighet; det sker alltså en objektivisering av samhället (Berger & Luckmann 1966, 77). Människan internaliserar sedan denna objektiva verklighet på sitt egna subjektiva vis under socialisationsprocessen. De tre momenten externalisering, objektivisering och internalisering sker simultant och inte i en specifik tidsordning. En person deltar alltså parallellt i den sociala verkligheten då den både externaliserar sig själv genom sin aktivitet och internaliserar den som en objektivitet. Socialisation är således den process i vilken personer införlivar sin omgivnings uppfattning av världen, normer och kultur. En person föds inte som en samhällsmedlem, utan lär sig om samhället, tar det till sig och blir till slut en del av det. Den initiala delen av socialisation benämns som primär socialisation (Berger & Luckmann 1966, 154). Det är den del av socialisationen som är viktigast för en individ eftersom den grundläggande uppfattningen om den sociala strukturen befästs i detta stadie. Då formas en subjektiv verklighet som Berger och Luckmann (1966, 160) kallar hemvärlden som blir en slags utgångspunkt för senare socialisering. Internaliseringen i denna socialisation sker genom inläring och uppfostran av signifikanta andra vilket sedan skapar identiteten. De signifikanta andra utgörs av personer som är främst ansvariga för individens socialisering såsom föräldrar, nära släktingar och liknande. Dessa signifikanta andra är påtvingade individen och det är genom dessa som internaliseringen av beteenden, roller och uppfattningar av situationer sker (Berger & Luckmann 1966, 155-160).

Den sekundära socialisationen är den påföljande process när personen möter en större del av det objektiva samhället och internaliserar dess institutionella delvärldar, till exempel utbildningssektorn. Personen tillägnar sig då andra uppfattningar, ordförråd och färdigheter än vad som ingår i den subjektiva värld som konstruerats under den primära socialisationen (Berger & Luckmann 1966, 162-163). Den sekundära socialisationen förutsätter alltså att det finns en redan internaliserad värld som det nya innehållet sätts i relation till. Den nya internaliserade världen skapar inte en ny subjektivitet utan sammanfogas med den tidigare, vilket är av olika svårighetsgrad beroende på hur väl de överensstämmer med varandra (Berger & Luckmann 1966, 164).

Hemvärlden blir den otvivelaktigt verkliga för individen i den primära socialisationen. Det kan därför uppstå en chock när individen kliver in i delvärlden och upptäcker att allt inte är så som hemvärlden presenterar (Berger & Luckmann 1966, 160). Att hemvärlden är konstant behöver däremot inte innebära att den inte kan sammanfogas med andra delvärldar (Berger & Luckmann 1966, 164). Socialisationen blir aldrig fulländad utan är ständigt pågående och omvandlar den subjektiva verklighet som först internaliserats (Berger & Luckmann 1966, 172).

3.3 Thomasteoremet

Thomasteoremet som definierades av Thomas och Thomas (1928, 572) handlar om att uppfattningen av situationer har stor betydelse för de påföljande sociala handlingarna. Om en person definierar en situation som verklig så blir också konsekvenserna av den uppfattningen verkliga. Sättet som personen uppfattar situationen på skapar omedvetna premisser som i sin tur formar verkligheten och hur personen agerar även om uppfattningen inte är en objektiv sanning. Därför kan subjektiva uppfattningar generera verkliga konsekvenser. Om en person exempelvis uppfattar en situation som positiv och full av möjligheter, kommer den agera i linje med det och vice versa och därmed skapa verkliga konsekvenser (Carle et al. 2006, 80).

4. Metod

4.1 Metodval

För att undersöka vilka faktorer som får personer utan akademisk bakgrund att välja att börja studera på universitet har vi genomfört en kvalitativ intervjustudie. Vi har valt denna metod eftersom den möjliggör en fördjupad insikt i respondenternas bakgrund och resonemang kring universitetsstudier, vilket är nödvändigt för att besvara vår frågeställning och uppnå vårt syfte. En bra komplettering till materialet, som kunnat ge ett mer allmänt svar på en större population hade varit att ha ett kvantitativt angreppssätt (Bryman 2018, 62). Däremot ämnar vi inte att uppnå generaliserbarhet, utan vill förstå hur och varför personer utan akademisk bakgrund tar sig till universitetet. Därför anser vi att det istället krävs ett djup för att besvara frågeställningen vilket nås genom intervjuer. Enligt Alvehus (2013, 80) är intervjuer ett effektivt tillvägagångssätt

för denna typ av undersökningar eftersom det tillåter forskaren att komma nära in på människors tankar och handlingar.

Inledningsvis hade vi tankar om vilka teorier vi skulle använda för att analysera materialet vilket enligt Bryman (2018, 47) tyder på en deduktiv ansats, men under arbetets gång har vi haft ett öppet förhållningssätt för nya idéer som materialet gett upphov till och därmed tagit ett steg tillbaka från den ursprungliga tanken. Istället tog vi, i enlighet med ett induktivt förhållningssätt, avstamp i det insamlade materialet för att urskilja viktiga teman för att sedan återgå till teorier och hitta förklaringar. Ett problem med induktiv ansats är enligt Alvehus (2013, 109) att material i en undersökning i praktiken inte kan tolkas helt utan förförståelse, varför det även kan tolkas bli en sammanblandning, så kallad abduktion.

4.2 Intervjustudie

Som tidigare nämnt används intervjuer för att få en ingående förståelse av personers tankar, känslor, åsikter, kontext och uppfattning om sig själv och sin omgivning. Det ger byggstenar för att förstå den sociala verklighet som respondenterna befinner sig i och ger väsentlig information för att besvara studiens frågeställning (Alvehus 2013, 81). Alvehus poängterar att intervjuer är en process i ett särskilt sammanhang snarare än ett vardagligt samtal. I en intervju finns det olika grader av strukturering gällande frågor; strukturerad, semistrukturerad eller ostrukturerad. I en strukturerad intervju är frågorna många och specifika, medan en ostrukturerad intervju har minimal vägledning och därför är väldigt öppen. Den vanligaste formen är emellertid semistrukturerad intervju, där teman är förutbestämda, men följdfrågorna är flexibla och kan justeras utefter intervjuens gång (Alvehus 2013, 83).

I vår studie var intervjuerna semistrukturerade av den anledning att vi ville ge respondenterna utrymme att ta upp aspekter som vi inte förutsett, men som likväl kan vara relevanta. Samtidigt hade vi åtta olika teman i vår intervjuguide för att täcka upp så mycket som möjligt av respondenternas uppväxt och bakgrund som kan tänkas påverka deras val att börja studera på universitet. Dessa förutbestämda teman var avsedda att beröras i samtliga intervjuer. Eventuella följdfrågor fick bero på respondenternas berättelser och tidigare svar. Vi strävade efter att hela tiden bibehålla ett neutralt förhållningssätt och inte ställa ledande frågor, för att påverka

respondenternas svar så lite som möjligt. Ett problem som uppstod under ett fåtal intervjuer var att svaren inte blev fullt så fylliga som vi önskade, varpå vi ställde ett stort antal följdfrågor som i sin tur fostrade respondenten till att fortsätta ge korta svar. En del av dessa korta frågor var nödvändiga, men i andra fall kunde frågorna omformulerats och ställts mer öppet.

4.3 Urval & avgränsning

Bryman (2018, 495-497) skriver att målstyrt urval handlar om att välja deltagare som är av relevans för den ställda forskningsfrågan. Beroende på vad som undersöks sker ett strategiskt urval av deltagare med direkt koppling till det berörda ämnet. Urvalet är således inte sannolikhetsbaserat och speglar inte populationen statistiskt sätt. Resultatet är därmed inte heller generaliserbart. Däremot säkerställs det genom ett målstyrt urval, till skillnad från ett bekvämlighetsurval som saknar systematisk tanke, att deltagarna har de kvalifikationer som är nödvändiga för att kunna besvara frågeställningen. En form av målstyrt urval är kriteriestyrt urval, vilket innebär att deltagarna väljs ut grundat på att de uppfyller vissa kriterier (Bryman 2018, 497). I vår studie lämpade sig ett kriteriestyrt urval väl eftersom fokuset riktas mot en specifik grupp studenter på Lunds universitet. De kriterier vi satte för studiens deltagare var att deras föräldrar saknar akademisk utbildning över gymnasienivå samt att personerna studerar på Lunds universitet, men inte är uppväxta i Lunds kommun. Valen för dessa kriterier grundar sig i att vi vill undersöka bakgrunden till varför personer utan akademisk bakgrund sökt sig till Lunds universitet, som nationellt sett har en överrepresentation av studenter med akademisk bakgrund (Universitetskanslersämbetet & SCB 2020, 2). Anledningen till varför vi sökte personer som inte är uppvuxna i Lunds kommun är att personer från Lund, hela eller delar av livet, befunnit sig i en kontext som är starkt sammankopplad med universitetet via skolan och sociala nätverk i staden. Dessa kriterier fastställdes från studiens start, vilket enligt Bryman (2018, 498) betecknas som ett icke-sekventiellt urval.

Genom att välja akademisk bakgrund som den centrala faktorn väljer vi samtidigt bort andra faktorer som tidigare forskning pekat ut som viktiga bakgrundsfaktorer, som till exempel kön och nationalitet. Den avgränsningen anser vi vara nödvändig för att kunna ägna ett större fokus och kunna gå djupare in på vilka förutsättningar som råder för de som saknar akademisk bakgrund, som anses vara den främsta faktorn (Dryler 1998 refererad i SOU 2008:69). En annan

avgränsning i studien berör definitionen av begreppet "akademisk bakgrund". Eftersom vår undersökning fokuserar på vad som får studenter utan akademisk bakgrund att välja universitetet vill vi intervjua den grupp som har så lite erfarenhet från universitetet som möjligt genom sina föräldrar. Vi bedömer att om det finns någon erfarenhet av universitetsstudier hos en förälder, om än en kort period eller få högskolepoäng, har det enligt oss en effekt på uppfostran och räknas därför som akademisk bakgrund. Detta eftersom även en liten mängd universitetsstudier kan öppna upp för vetenskap, kunskap och insyn i universitetet som alternativ.

Tillvägagångssättet för att hitta deltagare var via personliga kontakter och deras sociala nätverk. Via våra kontakter fick vi tillgång till nätverk som inte var direkt kopplade till oss. Våra kontakter publicerade vårt informationsbrev om studien i Facebookgrupper tillhörande andra utbildningar på Lunds universitet än vår egna. Vissa av våra bekanta fick också frågan om deltagande direkt ställd till sig. Efter sex intervjuer som alla var ungefär en timme långa valde vi att inte hålla fler eftersom vi ansåg oss ha uppnått tillräckligt med material för att besvara frågeställningen.

4.4 Genomförande av studien

Vad gäller platsen för intervjuerna är det viktigt att det är en bekant miljö och att respondenterna är bekväma och inte behöver oroa sig för att det som sägs kan höras av andra (Bryman, 2018, 566). Vi valde därför att hålla intervjuerna i diverse grupperum på Lunds universitet. Intervjuerna hölls under fem dagar och vi båda närvarade under fem av intervjuerna. I ett fall bedömdes relationen mellan respondent och intervjuare vara för nära varpå den intervjun enbart leddes av den andre. Detta för att få så sanningsenliga svar som möjligt utan att riskera att respondenten utesluter saker som får den att framstå negativt eller överdriver det positiva (Bryman 2018, 280). Under intervjuerna fanns det tillgång till fika för att skapa en avslappnad känsla, mer likt ett samtal än en intervju. Vi började med att introducera oss och kortfattat återberätta syftet med studien. Tillsammans gick vi sedan igenom ett kontrakt med deltagaren för att säkerställa att den var införstådd med syfte, behandling av material samt att intervjun spelades in. Ett tydliggörande av att respondenten när som helst kunde avbryta intervjun utan orsak framgick också. Kontraktet berörde även tre frågor rörande respondentens ålder, kön och nuvarande studier som respondenten förväntades besvara. Trots att kön inte var en faktor i urvalet var det relevant för att

se om det skulle utgöra en skillnad i hur respondenterna resonerade gällande valet att börja studera. Alla deltagare godkände ovanstående kriterier. Efter genomgång av kontraktet presenterades de teman vi valt att beröra och respondenten fick själv välja om det var något specifikt den föredrog att börja med. Alla respondenter godkände inspelning vilket enligt Bryman (2018, 578) är en fördel för att kunna fokusera på det respondenten säger och följa upp intressanta synpunkter utan att bli distraherad av att behöva anteckna.

4.5 Bearbetning & analys

För att underlätta analysen av vårt material och kunna citera respondenterna valde vi att transkribera alla intervjuer, något som är tidskrävande men enligt oss nödvändigt för att inte riskera att missa viktig information. Det transkriberade materialet kodades enligt Ashley T. Rubins (2021) definition av innehållsanalys. Vi började med att öppet koda samtliga intervjuer vilket resulterade i en mängd olika koder som sedan reducerades till övergripande kodfamiljer. Efter att ha valt ut de koder vi ansåg mest relevanta genomfördes en fokuserad kodning (Rubin 2021, 184-187). Eftersom kodning är en subjektiv process valde vi i andra kodningen att byta material med varandra så att vi båda kodat allt material, något som ökar pålitligheten enligt principen av interbedömarreliabilitet (Rubin 2021, 195). Efter den fokuserade kodningen konstruerades fyra teman som utgör varsitt kapitel i resultatdelen: föräldrar, kompisar, lärare och förebilder. Dessa teman är framtagna utefter aktörer som på ett eller annat sätt påverkat individen i valet att börja studera på universitetet. Det bearbetade materialet sammanställdes i löpande text i resultatdelen för att slutligen analyseras med hjälp av de teoretiska utgångspunkterna.

4.6 Etiska överväganden

Studien har tagit hänsyn till lagen om etikprövning trots att den inte innefattar uppsatser på grundnivå (SFS 2003:460). Att luta sig mot väletablerade principer underlättar arbetet med att uppnå ett etiskt förhållningssätt på god nivå enligt konventionell standard. Därför har de fyra forskningsprinciperna informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav tagits i beaktning. Informationskravet innebär, enligt Bryman (2018, 170) att vi som intervjuare är skyldiga att informera respondenten om studiens syfte och innebörden med ett deltagande. Syftet ska tydligt framgå tillsammans med undersökningens olika moment samt ett klagande

om att deltagandet är frivilligt. Samtyckeskravet handlar om att respondenten själv får bestämma över sin medverkan medan konfidentialitetskravet kräver en hög grad av anonymisering, både gällande respondenten och det insamlade materialet. Nyttjandekravet berör användningen av materialet i den mening att det inte ska användas till annat än undersökningssyftet (Bryman 2018, 170).

För att uppfylla informationskravet valde vi att skicka ut ett informationsbrev till de intresserade deltagarna innan de tackade ja till intervjun. I brevet tydliggjordes att respondenten själv får bestämma över sin medverkan samt att den under hela tiden kommer vara anonym, något vi valde att tillägga för att uppfylla samtyckeskravet och konfidentialitetskravet. Vi informerade även om att intervjun kommer vara av personlig karaktär och därav beröra eventuella känsliga ämnen, vilket respondenten fick ta i beaktning innan deltagandet. Som redan beskrivet upprepades denna information igen, både muntligt och skriftligt, vid intervjutillfället för att respondenten skulle vara väl införstådd med dess rättigheter samt kunna ställa frågor vid funderingar (Bryman 2018, 268). Vi tillade även att studien enbart kommer användas i undersökningssyfte för att uppfylla nyttjandekravet och att den insamlade datan kommer efter utförd studie arkiveras och inte återanvändas. Under intervjuerna valde vi att inte nämna namnet på den vi intervjuade för att upprätthålla anonymiseringen. Trots det uppkom namn på familjemedlemmar, städer och företag, vilket vi i transkriberingen konverterade till beskrivningar då namnen i sig inte är väsentliga i vår undersökning.

4.7 Tillförlitlighet

Med hjälp av begreppen extern reliabilitet, intern reliabilitet, extern validitet och intern validitet kommer tillförlitligheten i studien att diskuteras (Bryman 2018, 465). Dessa begrepp är ofta sammankopplade till kvantitativa metoder, men kan även användas i kvalitativ forskning. LeCompte och Goetz (1982, refererad i Bryman 2018) har anpassat begreppens innebörd för en mer kvalitativ användning, vilka är definitionerna vi kommer att utgå från. Slutligen förs en diskussion om bias och nackdelen med retrospektiva frågor.

Extern reliabilitet berör till vilken grad undersökningen kan upprepas, något som i kvalitativ forskning är begränsat. Den sociala miljön och de olika sociala förutsättningar mellan respondent

och intervjuare i intervjusituationen påverkar det framtagna resultatet (Bryman 2018, 465). Om studien replikerades med andra respondenter skulle de troligen inte ge exakt samma svar. En replikation av studien skulle därför bli en utmaning. Ett utarbetat metodavsnitt med hög transparens och bifogad intervjuguide underlättar dock om en forskare ämnar upprepa undersökningen, något som vi i vår studie försökt åstadkomma.

Intern reliabilitet avser huruvida vi som författare är eniga i tolkningen av materialet. Som tidigare nämnt tolkade båda allt material för att uppnå en högre intern reliabilitet och kunna diskutera det vi var oense om (Bryman 2018, 465). Att återgå till det bandade materialet var ibland nödvändigt för att förstå tonläge och eventuellt urskilja en distinktion mellan det personen sa och menade. Att vara två kan därigenom öka sannolikheten för en objektivitet till materialet.

Extern validitet handlar om hur pass generaliserbart resultatet från en studie är (Bryman 2018, 466). I kvalitativa studier menar Bryman (2018, 466) att hög extern validitet är svårt att uppnå på grund av små urval. Vår uppsats har ett begränsat omfång och kan därför inte appliceras på andra sociala situationer och miljöer. Däremot bidrar den med insikter om vilka aktörer och drivkrafter som är viktiga i valet om universitetsstudier för personer vars föräldrar inte läst på universitet.

Den interna validiteten beskriver hur väl materialet, det vill säga de empiriska upptäckterna, stämmer överens med författarens tolkning och teoretisering (Bryman 2018, 465). Intervjuerna som genomförts har synliggjort aktörer och drivkrafter som leder fram till universitetsstudier, något som sedan jämförts med etablerade och aktuella teorier. Därmed anser vi att studien uppnår en hög intern validitet.

En ytterligare faktor avseende påverkning av tillförlitligheten är den bias vi som författare besitter. Det är viktigt att ha i åtanke att samhällsvetenskaplig forskning aldrig kan vara fullständigt objektiv. Resultatet av undersökningen kan påverkas av vår moral, åsikter eller tidigare erfarenheter, men även av respondenternas (Bryman 2018, 64-65). Deltagarna kan också sträva efter att säga det som stämmer överens med vad som anses socialt önskvärt, något vi tar hänsyn till vid analysen (Bryman 2018, 280). Även intervjuareffekten, det vill säga att våra etniciteter, kön, attityder och sociala bakgrunder med mera. kan påverka deltagarnas svar, har

tagits i beaktning (Bryman 2018, 287). Slutligen tar vi i beaktning att intervjuerna delvis handlat om saker som hänt i tidigare skeenden och att vi ställt retrospektiva frågor. Den typen av frågor, som Trost (2010, 99) skriver, inte svar på hur det var då, utan hur respondenten *nu* ser tillbaka på det som var. Svårigheten med det är att förskjutningen i tid kan leda till omformuleringar av det som faktiskt var. Retrospektiva frågor kan dock fortfarande ge värdefull information och för att kringgå problematiken försökte vi ställa sakliga, snarare än känslomässiga frågor om dåtiden i de fall det var möjligt. Genom att under arbetets gång vara medveten om ovanstående saker minskar risken för vår påverkan på resultatet.

5. Resultat

I följande avsnitt redogörs vilka aktörer som påverkat respondenternas förutsättningar att börja studera på universitetet. De aktörer som presenteras är föräldrar, kompisar, lärare och förebilder.

5.1 Föräldrar

Som tidigare beskrivits är en förälder med akademisk bakgrund en av de största förutsättningarna till att personer väljer att studera på universitetet. Under intervjuerna framkom det att trots deras föräldrars avsaknad av egna erfarenheter av universitetsstudier var det andra faktorer under respondenternas uppväxt som påverkade deras val att börja studera. Till exempel visade sig både stöttning och misstro vara drivande krafter för universitetsstudier. Vidare var föräldrarnas erfarenheter från arbetslivet något som gav respondenterna kunskap om utbildningens värde på dagens arbetsmarknad.

Föräldrarnas engagemang i sitt barn tas upp i ett flertal intervjuer. De har varit aktiva i sitt barns crossklubb, varit fotbollstränare och vid behov hjälpt till med läxor. Trots föräldrarnas avsaknad av kunskap och erfarenhet av universitetsstudier har respondenterna upplevt en stöttning för att läsa vidare efter gymnasiet. Respondenterna poängterar att föräldrarna inte kan ge så mycket värdefull information, men att engagemanget från dem har lett till att universitetsstudier ändå är ett ämne som diskuterats i familjen. En respondent svarar nedan på frågan om den känt att den fått stöd från sina föräldrar.

Jajo men verkligen stöd. Och jag diskuterar alltid med mina föräldrar, specifikt min mamma liksom. Jag känner att jag fått stöd men jag känner att jag kanske inte fått så mycket input mer utan de liksom lyssnar och svarar "okej men då får du tänka och komma på ett beslut själv!"

Föräldrarnas engagemang uttrycks även av en annan respondent ha underlättat de första tre åren av skolgången.

Alltså när jag var mindre, när jag började förskoleklass till kanske trean där då hade jag inte så lätt för skolan. Alltså jag fick lägga mycket tid. Mamma fick alltid sitta med mig och göra läxorna liksom. Jag hade svårt för, inte svårt, men det tog längre tid för mig att lära mig läsa än vad det gjorde för andra liksom. Men det var väl också, det tar ju olika när man kommer in i utvecklingen och så ju. Men sen så efter det så visste jag liksom, jag fick en strategi på hur jag skulle plugga liksom. Det skulle jag ändå säga att jag har haft med mig än idag.

Respondenten berättar att skolan till en början var svår och framförallt läsningen var en utmaning. Respondentens mamma hade då både tid, möjlighet och engagemang att tillsammans med respondenten göra läxorna och på så sätt skapa en strategi för hur den skulle studera, något som respondenten fortfarande har hjälp av på universitet. Mammans engagemang formade respondentens inställning till skolan genom att hon visade på att skolan är viktig och värd att kämpa för.

En annan aspekt av föräldrarnas påverkan var att de var tveksamma till universitetsstudier. Att inte ha koll på vad som krävs skapade en osäkerhet från föräldrarnas sida. Detta skildras i frågan om föräldrarnas inställning när en respondent ville söka till brandingenjör på universitetet.

Jättekul att jag hade hittat något som jag ville göra. Lite så "oj ja kommer du klara av det" eller såhär, inte att de inte trodde på mig liksom men att ja det kommer ju vara tuff matte framförallt den utbildningen jag valde och så. Men sen också pappas kompis var också brandingenjör, eller är brandingenjör, så vi kunde ju snacka lite med han och få en inblick liksom /.../

Vad sa dina föräldrar när du först kom med idén?

Nej men de stöttade mig ju såklart i det men mer att de var liksom så "har du läst på om det?" och "vet du vad det handlar om" och så liksom. Men de stöttade mig absolut i det.

Föräldrarna var av åsikten att programmet verkade svårt med tanke på att det innehåller svår matematik. Detta kan tolkas som ett tvivlande på respondentens kunskap, men som respondenten menar såg den det som stöttande och sagt i all välmening. Respondentens pappa hade även en kompis med samma utbildning som respondenten var intresserad av, vilket gjorde att den genom sin pappas kontakter kunde få mer information om utbildningen.

Uttryck av tvivel från föräldrar, men som sedan saknar den stöttning som respondenten ovan beskriver kan också vara en morot till att börja studera. En respondent beskriver den drivkraft som skapas vid misstron en förälder visar när respondenten berättar vad den funderar på att studera på universitetet.

Men så relaterade jag då till en sak som mina pappa sa till mig, kommer inte ihåg när det var men det måste ha varit under gymnasiet, så sa han, det måste ha varit där i slutet när jag skulle börja ansöka, så sa jag att jag nog ändå funderade på att bli läkare, att jag skulle ansöka till det för jag hade fått bra på högskoleprovet och hade ändå en chans att komma in, så sa min pappa liksom "äh men *namn*, du kommer aldrig kunna bli läkare, du har ingen studieteknik och du pluggar inte, hur skulle du klara det?". Också blev jag så chockad liksom, för det var en väldigt taskig sak att säga på ett sätt liksom, till sitt barn.. Tänkte vafan, varför uppmuntrar han inte mig? Han borde ju vilja att jag ska bli det... men det sporrar en också. Så jag har inte riktigt fått fram om han bara var taskig eller om det var taktiskt, för jag tänker på det att man har den tekniken ganska mycket, jag tänker inom militären och sånt, att man liksom trycker ner folk lite för att det ska vilja motbevisa en. Och det hade den effekten på mig. Jag tänkte att nu jävlar ska den gubben få se. Han vet inte vad jag kan och inte kan göra liksom. Så då sökte jag till det som mitt förstahandsval.

Pappan visade ett tvivel på att respondenten skulle klara av en sådan utbildning på universitetet, vilket fick respondenten att känna sig misstrodd. Samtidigt berättar respondenten att det skapade en vilja att bevisa för sin pappa att den kunde klara det, vilket gjorde att respondenten vågade söka till läkarprogrammet, något som tidigare känts läskigt.

En annan respondent vittnar om en liknande situation vid frågan om vad dennes föräldrars inställning till universitetsstudier var:

Hmm. Det har ju inte varit något negativt. Det ska jag inte säga liksom. Men.. hm. Pappa hade nog hoppats väldigt mycket att man skulle blivit snickare nummer tre liksom sådär... fotbollsspelare och snickare nummer tre liksom, men det var ju inte jätte.. direkt nåt sånt här "NEJ gå inte på universitetet!" liksom. Det var väl mer, "Okej, gör det".

Respondentens pappa gick i förhoppningarna att respondenten skulle gå samma väg som honom och bli snickare och spela fotboll i det lokala fotbollslaget, något som respondenten varken var intresserad av eller kände sig bra på.

Ett annat sätt som föräldrarna påverkade på var genom deras arbeten. Respondenterna vittnade om att deras föräldrar hade tagit sig till höga positioner i arbetslivet utan eftergymnasial

utbildning. Detta medförde bland annat att de kunnat bosätta sig i bostadsområden med hög standard där respondenterna kände sig trygga. Utöver det har familjerna kunnat åka på semestrar och ägna sig åt kostsamma aktiviteter såsom ridning. En fungerande ekonomi, vilket respondenterna antyder att familjerna har, ger en stabil tillvaro.

Nä men det var villor, ändå stora trädgårdar, gata, där vi är en förening eller en vägförening då, så att dom har ju föreningsmöte de vuxna där de bestämmer vad de ska köpa in och sådär. Så det kan vara asså såhär, att dom ville bygga en lekpark typ, då gjorde ju dom det, alla engagerade som ville tillsammans då.

Respondenten förklarar att husen i området den bodde i hade en förening som samtliga hushåll var medlemmar i. Tillsammans arbetade de för att förbättra området och göra det mer attraktivt för de boende vilket skapade en gemenskap i området. En annan familj hade möjligheten att den ena föräldern kunde var hemma under ungefär 11 år, och familjen klarade sig då på en inkomstkälla.

Och sen så var hon ju hemma ganska länge då när /.../ min lillebror föddes då. Hon var hemma från att han föddes till han var kanske 11 eller något. För pappa jobbade så mycket liksom.

En annan situation som tyder på en stabil grund att falla tillbaka på återges av en respondent som inte visste om den ville studera något samhällsinriktat eller naturvetenskapligt såsom läkare men kände att den hade möjlighet i mån av tid och pengar att testa på de båda inriktningarna.

För just läkare hade jag ändå, det hade funnits någonting som ville det ganska tidigt så från högstadiet och så, helt klart. Men sen blev det lite mer definitivt för jag blev tvungen att välja, vill jag alls ha något samhäll kvar eller ska jag bara köra på det naturvetenskapliga liksom. Så jag började att läsa lite freds- och konfliktvetenskap i några terminer där. Också började jag ju nu då på läkarprogrammet för jag kände att jag, nu hade jag i alla fall testat det. Jag var redo att hoppa vidare.

5.1.1 Föräldrars uppfattning av arbetsmarknaden

Respondenternas föräldrars erfarenheter av arbetsmarknaden verkade också skapa en förståelse av hur samhället förändrats från när de var unga till nu. Nedan berättar respondenten hur skolgången fram till gymnasiet gick bra, och att det redan då fanns ett intresse att studera vidare på universitetet. Föräldrarna uppmuntrade detta då de upplevde att den nuvarande arbetsmarknaden värdesatte högre studier.

Men så jag gick igenom skolan, skolan gick bra sen så började jag gymnasiet också tänkte jag "ja men det här med att plugga vidare sen, det kanske inte är så dumt liksom" hade man ändå hört från många som säger att idag är det så svårt att få jobb om man inte pluggar. Den insikten hade mina föräldrar också, som liksom, inte någon av dom hade ju pluggat men de kände på arbetsmarknaden att det är inte fel att du pluggar så de uppmuntrade det.

En respondent fortsätter med en fördjupning i den upplevda förändringen på arbetsmarknaden vid frågan om vad dennes föräldrars åsikt var gällande valet av naturprogrammet på gymnasiet.

Ja men det var nog väldigt uppmuntrat ändå tror jag, båda ändå. Just att de ändå tänkte att det nog kan vara bra, de tänkte nog att jag ändå i min ålder liksom, min generation, att jag kommer behöva plugga liksom. Eller att det hade varit väldigt bra om jag gjort det och att den naturvetenskapliga linje ändå är bra för att man kan välja i princip vad man vill, inte riktigt då kanske men det är väl den bredaste linjen liksom. Och högskoleförberedande. Så det var nog väldigt uppmuntrat tror jag.

Respondenten säger att föräldrarna gärna ville att den skulle studera vidare och att deras syn på arbetsmarknaden är att den kräver studier på universitetsnivå. Föräldrarna menar att den naturvetenskapliga linjen på gymnasiet kan leda till flera möjligheter gällande vidare studier som i sin tur öppnar upp för fler jobbalternativ. Ett ytterligare citat från en annan respondent vittnar om hur den uppfattar att valet att studera vidare är relaterat till arbetsmarknadens förändring från att respondentens föräldrar var unga tills nu.

Ja men dels för att jag ville ha ett jobb som jag tyckte var kul och jag kände också typ att det är annorlunda nu än när mina föräldrar växte upp, då kunde man typ såhär jobba upp sig inom företag, men det känns som att det är svårare att göra det nu typ. Det känns mer som att får man ett jobb nu så har man det jobbet, att det inte går på samma sätt typ.

Respondenten uppfattar att det är svårare att avancera inom ett företag nu i jämförelse med föräldrarnas uppväxt och känner därför att universitetsstudier krävs för att få ett roligt jobb med möjlighet att nå en hög position.

5.2 Kompisar

Utöver föräldrars påverkan i beslutet att söka till universitetsstudier framgår kompisar som en influerande aktör. Respondenternas resonemang kring hur de själva börjat studera kretsar kring hur deras kompisar pratat om det och kompisarnas val att börja studera. I följande citat berättar en respondent om tiden efter gymnasiet.

Jag visste inte vad jag ville göra mer än att jag och två andra kompisar skulle ut och resa liksom. Men det var mer under resan som jag bestämde att, för dom skulle läsa vidare så då blev jag väldigt inspirerad av dem. Både att läsa på vad det fanns för utbildningar, och sen hade jag en kompis som hade börjat direkt efter gymnasiet så då berättade hon ju roliga saker.

Universitetsstudier hade inte alltid varit ett självklart mål för respondenten. Efter gymnasiet började varken respondenten själv eller dennes två kompisar att studera direkt utan åkte på en resa ihop. Under resan bestämde sig de två kompisarna för att börja studera, vilket enligt respondenten var inspirerande. Eftersom kompisarna bestämt sig för att läsa vidare blev det ett alternativ som kom närmare till hands av den orsak att personer i respondentens direkta närmiljö valde att börja studera. En annan kompis som redan börjat studera lyfts också och antyder att det funnits samtal om universitetsstudier och studentliv vilket gör det lättare för respondenten att föreställa sig själv i den miljön. På liknande sätt berättar en annan respondent om hur diskussionerna kring framtiden gick bland kompisar under gymnasiet. De pratade om att “bli något” och kopplade det naturligt till studier, eftersom kompiserna var inriktad på att läsa maskinteknik på universitetet.

Alltså att man “vafan ska vi bli när vi blir stora liksom”. Så det gjordes väl endel och jag har en kompis till exempel som nu läser maskinteknik som jag också funderade på att göra och vi diskuterade det tillsammans liksom och vi tyckte det var coolt med bilar och bygg och allt vad det är. Så det var väl en snackis när man gick i gymnasiet framförallt att man liksom “vad ska vi bli för något, vad ska vi göra?”. Så det var nog en stor snackis skulle jag säga.

De yrken som är aktuella för personerna är direkt kopplade till vidare studier. Istället för att koppla intresset för bilar och bygg till yrken som bilmekaniker eller snickare som inte kräver universitetsstudier, är det förgivettaget i kompiskretsen att framtidsutsikterna inom det intresseområdet är maskinteknik, som kräver vidare studier.

En respondent antyder även att dens klasskompisar, det vill säga deras umgänge utanför den innersta kompiskretsen, påverkat inställningen till skolan.

Det är isåfall mycket mer mina vänner och det kom typ på gymnasiet. Att typ, jag hamnade, från högstadiet gick jag i en klass där det var såhär ingen brydde sig om någonting. Det var knappt såhär ville ha godkänt typ, alla skulle bara börja jobba direkt liksom. Alltså såhär, gå på gymnasiet kanske men alltså såhär väldigt liksom inte fokus på betyg eller någonting. Och sen hamnade jag i en klass på gymnasiet där alla skulle ha A i allt och alla skulle plugga på universitetet och jag bara “what typ”. Men, och då blev jag nog mer influerad till att jag skulle börja plugga skulle jag säga.

Att ja, men jag ville nog inte liksom vara sämst i klassen, då körde jag bara "okej jag ska få bra betyg så jag kan göra vad jag vill sen".

Klasskompisarna bidrog till olika fokus i de olika skolorna och atmosfären påverkade i sin tur hur respondenten förhöll sig till skolan och tanken på vidare studier. I grundskolan beskrivs respondentens klass som ointresserad, vilket gjorde att det blev en chock att flyttas till en studieinriktad klass på gymnasiet. Den nya miljön som präglades av höga ambitioner och studiefokus gjorde dock att respondenten började plugga mer och satte som personligt mål att sträva efter höga betyg som kan leda till universitetsstudier. Tiden under gymnasiet genomsyras enligt en annan respondent också av underförstådda förväntningar genom frågor om framtidsplaner.

Jag satte pharmaceut, Uppsala, som andrahandsval, men jag ville inte det egentligen. Jag bara satte någonting för att ha något. Det var mer som jag sa under gymnasiet för att, när folk frågade "vad vill du bli?" ja men då hade man något man kunde säga och "ja jag har tänkt på det" för att man inte skulle behöva tänka liksom när man inte orkade. /.../ Ja men folk tänkte väl typ att man skulle plugga vidare liksom, det var väl det dom tänkte. Utomstående, men inte min familj, dom satte inte press på det sättet, men asså utomstående tänkte väl det liksom.

Frågan om framtiden innebar för respondenten en press att leverera ett bra svar, och valde därför under gymnasiet att svara att den tänkt studera pharmaceut på universitetet, även om det just då inte var ett välgrundat beslut. Detta tyder på att det finns förutfattade meningar om att respondenten förväntas läsa vidare. Respondenten valde då att svara enligt förväntningen för att slippa tänka på det som var ett jobbigt val eftersom den i stunden inte bestämt sig om vad den ville bli.

När respondenterna väl tagit steget och påbörjat sina studier ansåg de sig ha lätt för att relatera till den nya miljön och de nya människorna. De hittade kompisar som de kände gemenskap och samhörighet med.

Men nej jag tyckte att det var, jag kände nog att jag passade in. Jag kände nog ändå, även att vi inte alla var samma, en koppling till de andra som var där. Att vi var lite lika och så i sättet vi tänkte och så, så nej jag tyckte det kändes bra.

5.3 Lärare

För elever med föräldrar utan akademisk bakgrund visade sig lärarens roll i fostran till akademien vara viktig. I intervjuerna berättades det att respondenterna haft bra lärare som engagerat sig i eleverna, stöttat och även uppmuntrat till vidare studier. I följande citat skildras hur en gymnasielärare pratat om universitetsstudier.

Jag vet att svenskaläraren typ sa "så här kommer ni skriva på universitetet". Lite mer så. "Det här är bra förberedelse för detta". Så det var, och jo, jag vet också att de pratade en hel del om typ statistik. Alltså typ så här "så här många pluggade vidare efter" /.../ Så det kändes som det var typ lite underförstått att man skulle göra det skulle jag säga.

Det anmärkningsvärda är att läraren genom att förbereda eleverna för hur det fungerar på universitetet förutsätter att eleverna i klassen kommer att läsa på universitetet i framtiden. Den inställningen förstärks av att statistik från skolan på hur många tidigare elever som gått vidare till universitet lyfts fram för att motivera eleverna att sikta mot universitetsstudier. Idéen om vidare studier som ett relevant, naturligt och eftersträvansvärt alternativ blev en närliggande verklighet för eleverna även genom en lärare som visade konkret studiematerial från universitetet.

Det var nog de flesta lärarna, väldigt uppmuntrande så mot att man skulle plugga vidare liksom. Och jag tror väl att de flesta också, många (kompisar) har ju redan börjat och jag tror att de flesta har som intention att börja studera vidare från gamla klassen och så /.../ Ja också försökte de (lärarna) ju vara lite inspirerande så, berätta lite, jag vet min fysik och mattelärare han tog fram lite så här gamla studiegrejer som han pluggat, han var ju civilingenjör från början typ, så hade han läst till något så pedagogiskt basår så där så hade han blivit lärare så pratade han lite om det för det var ändå ganska många som var intresserade av det.

Skolan och klassen utgör således en miljö som är studieinriktad, där universitetet ses som en naturlig förlängning för eleverna på skolan. Med universitetsstudier som ett vanligt förekommande samtalsämne ger det kännedom om vad studierna innebär och skapar en trygghet i tanken om att plugga vidare.

Lärare och lärarnas uppfattning om respondenterna kan även påverka respondenternas självbild.

Och sen alltså tror jag typ att, nej men när man är yngre iallafall, i mitt fall grundskola så handlade det inte jättemycket om bara hur barnet presterade för att man skulle vara typ duktig. Utan det var så mycket annat kände jag liksom, att lärarna la värdering i typ amen "hon är duktiga tjejen" "den

där killen är stökig och sportfäne” typ. Alltså det var väldigt såhär, jag vet inte man fick verkligen en stämpel. Och jag fick den stämpeln duktig, får alltid bästa betyg liksom /.../

Men du sa att skolan var väldigt viktigt för dig, var tror du att det började?

Jag vet faktiskt inte, jättesvårt. Jag tror kanske att man, vet inte, ville ha någonting att hänga sig fast på kanske på något sätt. För jag kände att det liksom redan började när jag var jätteliten, kanske 8-9 och jag tror typ att jag kanske fick någon sånhär av lärare “amen *namnet* är duktig, det kommer gå jättebra för den” och då blev det någon slags liksom, att jag kände att det var så det var typ och att det blev viktigt för mig.

Respondenten uttrycker att den alltid uppfattat en viss press från sin lärare att prestera. Detta grundar sig i att läraren, om än omedvetet, placerat eleverna i olika fack och utifrån det förväntar sig ett visst beteende och skolresultat. Respondenten konstaterar att den bild som läraren skapat sig också blev en slags verklighet, och eftersom stämpeln var “duktig” så blev det också viktigt för respondenten att vara duktig och prestera i skolan.

5.4 Förebild

Utöver föräldrar, kompisar och lärare har även andra aktörer figurerat som förebilder när det kommer till universitetsstudier. Dessa förebilder har skapat intressen för vidare studier och berättat om hur det är att studera på universitetet, vilket gör att det inte blir lika främmande och kan kännas som ett möjligt mål. Till exempel kan det vara en släkting med universitetsutbildning som förklarar hur studierna på universitet ser ut, en kunskap som upplevs betryggande.

Jag tycker ju ändå det var trevligt att kunna prata med någon som hade insyn i hur det fungerade, så det kanske var i alla fall lite betryggande sådär liksom, så man hade lite insikt i hur det skulle se ut så. Det tror jag ändå. Sen har jag alltid tyckt det var lite coolt så. För min andra kusin, hans bror, tror jag är ekonom, och hans sambo läste biologi så det kunde jag också tycka var lite intressant att kunna prata om när man var lite yngre sådär.

En annan respondent berättar nedan om hur partnern till dens mamma varit en inspirationskälla till att skaffa en universitetsutbildning.

Min mammas ena partner som hon hade i några år, han, han var ändå en förebild för mig. Han var väldigt, han var ganska framgångsrik, ingenjör av något slag, jobbade med typ gasproduktion eller något sånt, var iväg lite i England och jag tyckte liksom att han verkade ha en fin karriär kommer jag ihåg att jag tyckte och då gick jag väl i gymnasiet tror jag kanske början, slutet av grundskolan kanske. Jag kommer ihåg att han var, jag tyckte han var väldigt, han var lite annorlunda från min egen pappa, på sätt och vis. Min pappa som då var mer hantverkare, den här killen då min mammas partner, han, jag tyckte han var ganska framgångsrik han hade såhär dyra saker och fint hus. Han var väldigt mån om att liksom man tar hand om sina saker och så, att man kan ha fina

saker men man måste ta hand om dem. Han hade ganska höga krav på mig om jag bodde där, då måste man hjälpa till och liksom hålla det rent och att man liksom klipper gräsmattan och såna grejer som jag kanske hade haft mindre krav på mig sen tidigare. Det satte ganska mycket spår på mig, just det här med disciplin och såna grejer. Just då att han hade en liksom fin karriär, hade studerat vidare och så. Det sporrade mig nog också lite grann, liksom det där verkar vara något som jag vill ha, att man har en ökad frihet om man har en utbildning. Bättre karriärmöjligheter och såna grejer. Så det kan man nog säga.

Mammans partner som varit närvarande i respondentens liv under en period fungerade som en ögonöppnare för karriärmöjligheter och initierade en ambition för framgång, kopplat till vilka ekonomiska förmåner det kan innebära. Insikten i partnerns arbete och liv gav upphov till en beundran som blev en drivkraft att själv jobba för att uppnå samma livsstil. För att nå denna målbild menar respondenten att utbildning är nödvändigt eftersom det skapar ökad frihet och fler möjligheter. Det nämns även att specifika egenskaper som ansvarstagande och disciplin uppfordrades av partnern. Dessa är egenskaper som partnern värderar högt och vill överföra till respondenten.

6. Analys

De fyra olika aktörerna föräldrar, kompisar, lärare och förebilder visar sig i resultaten påverka en person i riktning mot universitetet. I analysen kommer vi med hjälp av tidigare forskning och teori att försöka förklara hur och varför påverkan sker. Analysen fokuserar på vilket sätt aktörer är viktiga, hur deras närvaro, handlingar, tillgångar och åsikter skapar drivkrafter hos personer utan akademisk bakgrund att studera på universitetet. Slutligen konstateras den förändrade arbetsmarknaden vara anledningen till varför allt fler personer dras in i en utbildningsspiral.

6.1 En förändring av kapital

Genom att applicera Bourdieus begrepp kan vi synliggöra den konvertering av kapitalarter som skett bland respondenternas kapital under deras uppväxt. Respondenterna har inte ärvt något högt utbildningskapital av sina föräldrar, men resultaten visar att de kan förvärva det genom andra aktörer.

Socialt kapital är en kapitalart som kan leda till att andra kapitalarter ökar, till exempel ger det enligt Behtoui (2017) kontakter som i sin tur kan hjälpa personer utan akademisk bakgrund att förvärva utbildningskapital. I likhet med det visar resultaten i denna studie att universitetsutbildade släktingar och vänner till familjen kan ge en inblick i vad universitetet innebär. De kan berätta hur det fungerar att studera på universitetet, vad som är bra att tänka på och påvisa att det inte är omöjligt, vilket kan upplevas betryggande. Föräldrar kan alltså ge tillgång till en omgivning med positiv attityd till utbildning som kan ge råd, stöd och information som influerar personer till att börja studera på universitet. Eftersom kontakt med universitetet inte enbart behöver komma från föräldrar är inte deras avsaknad av akademisk utbildning avgörande för valet att studera vidare eller inte (Bethoui 2017). Det sociala kapitalet föräldrarna har kan sammanfattningsvis öka möjligheten till ett högre utbildningskapital hos respondenterna.

Ekonomiskt kapital är en ytterligare faktor som kan spela roll vid valet av att börja universitetet (MacLeod 1987). Ett ekonomiskt kapital som är tillräckligt för att kunna tillgodose familjens behov och saker utöver det nödvändiga, såsom semesterresor, ökar nämligen möjligheten att förvärva ytterligare kapital. En ekonomi som tillåter en förälder att välja att vara hemma, gör att den kan ge full uppmärksamhet och engagemang åt sitt barn vilket kan ge barnet kompetenser det annars inte hade haft möjlighet att uppnå på egen hand. Resultaten visar att en sådan hjälp till exempel kan ske genom läxhjälp, vilket kan underlätta skolgången och på lång sikt lägga grunden till att utbildningskapitalet kan öka. Ett högre ekonomiskt kapital kan även bidra till att det sätts mindre press på studenterna att tvingas hitta rätt väg direkt. Möjligheten att studera ett ämne i flera terminer, för att sedan påbörja ett program med annan inriktning visar sig inte vara något vidare bekymmer varken gällande de extra kostnader det innebär eller den ytterligare tid det tar innan en mer gedigen inkomstkälla etableras. Den trygghet som kan fås från familjens ekonomiska kapital kan underlätta förutsättningen att förvärva utbildningskapital genom att valet att påbörja universitetsstudier blir mindre skräckinjagande.

Det går även att förvärva nya kapital eller öka de befintliga genom skolan, särskilt gymnasiet. Klasskompisar på gymnasiet med höga ambitioner gällande betyg, med målet att kunna söka in till universitetet, inspirerar andra att vilja uppnå detsamma. Anledningen till att klasskompisarna har ett sådant mål kan vara att de kommer från andra bakgrunder. Det har i sin tur genererat

andra volymer och strukturer av kapital som ger andra förutsättningar. Genom klasskompisarnas drivkraft ökar alltså ambitionen hos respondenterna att nå ett högre utbildningskapital vilket leder fram till en annan väg än den som Bourdieu (i urval av Broady & Palme 1993) menar är den förutbestämda banan. Kopplat till fält kan det sägas att skolan utgör ett fält som får personer utan akademisk bakgrund att vilja omstrukturera sitt kapital. De motiveras till att värdera utbildningskapitalet högre för att likna sina klasskompisar mer. En sådan omstrukturering kan leda till att personernas volym av kapital ökar, så att även positionen inom fältet höjs. Detta kan skapa en vilja att förvärva ytterligare utbildningskapital. Vidare kan kunskap om hur man navigerar på nya fält som tidigare varit otillgängliga ges genom nära utbyte med högpresterande klasskompisar som har andra typer av kapital. Det kan förklara varför valet till att studera på universitetet inte känns omöjligt även för personer med föräldrar utan akademisk utbildning.

Hur kapitalets volym kan öka kan också förklaras genom influenser från andra förebilder. En framgångsrik förebild med dyra saker och en högre universitetsutbildning kan skapa en drivkraft att påbörja en högre utbildning och vilja öka sitt utbildningskapital för att kunna uppnå samma livsstil. Trots att en sådan bana skiljer sig från den sannolika för någon med föräldrar utan universitetsutbildning blir den möjlig på grund av påverkan från aktörer. Följden av en ökad kapitalvolym kan i sin tur öppna upp tillträde till ett nytt fält, såsom universitet, där de upplever att de passar in trots en brist på viss ärvd kapitalvolym.

6.2 Ett kvitto på att passa in

En överensstämmande uppfattning som uttrycktes i resultaten var att när studenterna utan akademisk bakgrund väl var på plats på universitetet så var det inga problem att anpassa sig till den nya miljön. Ingen ansåg att de stött på några anmärkningsvärda sociala hinder eller oförberedda situationer. De kände att de passade in i deras nya sociala sammanhang och att det inte skiljde sig märkbart från deras tidigare umgängeskretsar och skolmiljöer. Detta kan tolkas som ett kvitto på att de kapital de förvärvat, via sina olika aktörer, har en volym och struktur som passar in i en universitetsmiljö.

Vi kan förstå detta på ett djupare plan med hjälp av Bourdieus begrepp symboliskt kapital och fält. Universitetet utgör ett fält som har en specifik struktur och preferens för vilka kapital som är

önskvärda, det vill säga vad som är symboliskt kapital i just det fältet (Broady 1998) (Bourdieu i urval av Broady & Palme 1993). Även om det finns en avsaknad av egenskapen att ha föräldrar med akademisk bakgrund, som är av symboliskt värde i fältet, antyder den enkla anpassningen att personerna besitter andra kapital som är av symboliskt värde. Även om de alltså saknar ett, i jämförelse med majoriteten av studenter, högt ärvt utbildningskapital kompenseras det med de andra kapital som förvärvats med hjälp av olika aktörer. Det rör sig om bland annat om kulturellt kapital från skolan, allmänbildning och disciplin. De kan mobilisera sina kapital, bedöma vilka som är mest önskvärda och därför ta sig fram inom fältet. Deras upplevelse av processen att anpassa sig till fältet på universitetet som enkel bekräftar att de har en passande struktur och tillräcklig volym av de kapital som har symboliskt värde på universitetet. Tack vare att de har symboliskt kapital enligt värderingarna som råder på universitetsfältet underlättar det steget att våga göra en ansökan om att börja studera, eftersom det inte känns som en speciellt främmande miljö. Känslan av att inte skilja sig åt från andra studenter på universitetet är alltså en förutsättning som ökar möjligheten för personer utan akademisk bakgrund att söka sig dit i och med att det sociala och kulturella avståndet upplevs relativt kort. Detta resonemang går i linje med Ivemark och Ambroses (2021) tidigare forskning om förstagenerationsstudenters anpassning till universitetsstudier. Även de kom fram till att ett högt kulturellt kapital, det vill säga den kapitalart som har symboliskt värde på universitetet, är den främsta faktorn för enkel anpassning till universitetet.

6.3 Socialisering som en förklaring

Med hjälp av Bourdieus teori kan det identifieras hur personer utan akademisk bakgrund kan förvärva kapital via olika aktörer, vilket rustar dem till att träda in på universitetsfältet. Däremot menar Bourdieu att trots förändringen av deras kapital begränsas möjligheten att avancera i samhällets hierarki eftersom habitus fortfarande håller kvar dem vid sitt ursprung. En känsla av att inte helt passa in i den nya miljö som universitetet utgör kan enligt Bourdieu kvarstå (Bourdieu i urval av Broady & Palme 1993). Likväl visar denna studies resultat att personer utan akademisk bakgrund lyckats bryta den reproduktion som Bourdieu förklarar, utan att uppleva någon inre konflikt. De bakomliggande drivkrafterna som bidrar till att respondenterna trots sin bakgrund börjar på universitet kan istället förstås som en konsekvens av socialisering (Berger & Luckmann 1966). Respondenternas förändring är möjlig genom influenserna de får av olika

aktörer. De befinner sig i miljöer som värdesätter vidare utbildning och uppmuntrar till det, vilket påverkar deras subjektiva verklighet. Både den primära och den sekundära socialisationen förbereder dem, på olika sätt, för universitetet. Aktörerna visar att universitetet är ett möjligt och realistiskt alternativ, en inställning som internaliseras av respondenterna.

6.4 Förväntan som skapar framgång

Resultaten visar att kompisrelationer har stor betydelse för valet att börja studera. Flera av respondenternas kompisar studerade på universitet vid tidpunkten intervjuerna hölls och en stor del av dem påbörjade sina studier före respondenterna. Det är ofta genom kompisar som man både inspireras och söker stöd för sina ambitioner. Även tidigare forskning visar att vänskapsrelationer har stor betydelse för valet att studera. Behtoui (2017) menar till exempel att vänskapsrelationer kan leda till mer information om tillvägagångssättet i ansökningsprocessen, stärkt självförtroende att se sig själv i den miljön och trygghet i att inte göra det ensam. Resultaten visar även att kompisgruppen bidrar till att det finns en förväntan att fortsätta studera efter gymnasiet. Långsamt, under påverkan av gruppen, skapas ett självförtroende som gör att det avgörande beslutet känns naturligt även om det avviker från vad ens föräldrar gjort.

Faktumet att kompisar har en stor betydelse kan också förstås genom Davies (2019) förklaring om skiftet i betydelsefulla relationer. Grundat i individualiseringsteorin skriver hon att utvecklingen i samhället går mot att kompisars inflytande på tankar och val blir mer och mer viktigt eftersom det är självvalda relationer, vilka prioriteras högre än givna relationer. Den förlorade betydelsen av strukturer leder till en ökad frihet och resulterar i att den traditionella familjen minskar i betydelse. Föräldrarnas påverkan på vad deras barn ska studera eller arbeta med blir följaktligen mindre viktig i förhållande till idén om att det fria och individuella valet går först (Davies 2019). Personer är därför mer benägna att lyssna till vad kompisgruppen tycker och väljer, då det handlar om relationer de själva valt. Speciellt viktigt blir kompisrelationer i frågan om utbildning när personen saknar föräldrar med akademisk bakgrund eftersom deras föräldrar inte kan erbjuda konkreta råd om utbildning, såsom någon med egen erfarenhet av det kan. Sammanfattningsvis blir en konsekvens av skiftet i betydelsefulla relationer och individualiseringen att kompisgruppens inställning till universitet är viktig för respondenternas enskilda inställning till universitetet. Att kompisgruppens värderingar har påverkan på den

enskilde personen handlar även om att de fungerar som signifikanta andra och därför bidrar till att forma personens subjektiva värld under socialisationen (Berger & Luckmann 1966). I mötet med andra som har en närmre relation till universitetet internaliseras färdigheter som får personen att uppleva universitetet som ett reellt alternativ.

Sättet kompisgruppens förväntning påverkar enskilda medlemmar på kan också förklaras av Thomasteoremet (Thomas & Thomas 1928). Den förväntan som finns gällande att studera inom kompisgruppen leder till att respondenterna uppfattar universitetsstudier som ett naturligt alternativ för de själva och ger dem självförtroende i valet. När möjligheten och förväntningen att studera på universitetet uppfattas som en verklig situation kommer de också att agera utefter det och söka till universitetet. Konsekvenserna av uppfattningen blir således verkliga.

Thomasteoremet visar sig ännu tydligare i relationen mellan lärare och elever. Lärarna förutsätter att eleverna kommer fortsätta studera efter gymnasiet eftersom de talar om universitetsstudier som något som kommer att hända för alla. Lärarna placerar därmed eleverna i en grupp som förväntas studera med konsekvensen att det blir något som eleverna vill förverkliga, precis som med kompisgruppens påverkan. Detta kan liknas med Bethouis (2017) konstaterande om att lärares förväntningar på elever återspeglas hos eleverna själva. I denna studie uppfattar en respondent att förväntningar riktades specifikt mot denne. Förväntningarna från omgivningen gjorde att den uppfattade definitionen om sig själv som duktig som en verklig situation och levde därför upp till att vara "den duktiga". När läraren tror på eleven och ser den som duktig ger det eleven självförtroende till att våga ta ytterligare ett steg mot en akademisk utbildning.

I skolmiljön uppmärksammar lärare sådant som visar tecken på intellektuella kvaliteter. Det kan handla om det symboliska kapitalet som råder inom fältet av utbildning (Broady 1998). Läraren har universitetsutbildning och har därigenom präglats av vad som inom det fältet är symboliskt kapital, såsom god språkanvändning och ordentlighet. Läraren medför sedan dessa preferenser till sin arbetsplats, gymnasieskolan. När en elev visar tecken på kulturellt kapital, om än i liten mån, har det symboliskt värde i lärarens ögon vilket gör att läraren skaffar sig en uppfattning om den eleven som lovande. Därefter blir det en parallell utveckling där eleven lever upp till förväntningarna och därmed visar mer av de egenskaper som läraren erkänner värdet av, varpå

läraren höjer sina förväntningar på eleven ytterligare och så vidare. I denna spiral banas väg till akademisk framgång för eleven.

6.5 Misstro som motivation

På grund av den förändring som sker av den subjektiva verkligheten när nya delvärldar internaliseras kan en skillnad mellan respondent och dens föräldrar uppstå. Den objektiva sociala värld som barn, i vårt fall respondenterna, internaliserat är förmedlad av signifikanta andra, i vårt fall föräldrarna. Under förmedlingen filtreras innehållet för att matcha de signifikanta andras egna subjektiva uppfattningar (Berger & Luckmann 1966). Barnen och de signifikanta andra kommer därmed att ha en snarlik version av det som barnet uppfattar som sin hemvärld och det som föräldrarna vid den tidpunkten uppfattar som deras subjektiva värld. När barn går i grundskolan och framförallt gymnasiet utsätts de för en delvärld, den institutionella utbildningen, och internaliserar innehållet av den. Deras subjektiva värld kommer då inte att se likadan ut som den subjektiva värld som tidigare delats med de signifikanta andra. På så sätt skapas det en skillnad mellan barnens och deras föräldrars subjektiva världar. Det avstånd som uppstår kan leda till meningsskiljaktigheter, inte minst i frågan om utbildning. Barnen har fått influenser och inspiration från aktörer i skolan att börja studera på universitet, samt den uppfattade förväntan att dem bör göra det, vilket skapat en känsla av självförtroende och strävan mot att studera vidare. Om föräldrar sedan uttrycker att de vill att deras barn ska gå i deras fotspår och börja arbeta direkt efter gymnasiet, eller visar en misstro till om barnet kommer klara av det, kan en känsla av motstridighet uppstå hos barnen på grund av den förändrade subjektiva värld barnet internaliserat genom den sekundära socialisationen i skolan. Genom skolan har barnen förvärvat en känsla av att de är kapabla till att studera på universitet och passar in i den miljön. De har fått en inblick i andra vägar att gå än deras föräldrars. Antydning att de inte bör gå på universitet kan skapa en drivkraft att vilja bevisa att det visst går och att de kommer lyckas. Detta påvisar att även föräldrar som ser universitetet som något främmande och omöjligt kan motivera sina barn att söka sig till vidare studier genom sin misstro. Slutligen kan detta också förstås mot bakgrunden att den traditionella familjestrukturen som Davies (2019) skriver om, har minskat i betydelse. Individualiseringen medför att det inte längre är lika tvunget att följa föräldrarnas fotspår, utan att det är normaliserat att sätta sina egna individuella önskemål i första hand. Eftersom den sekundära socialisationen förändrat barnets subjektiva värld är det troligt att den enskildes

önsknings inte stämmer överens med familjens, så trots att hemvärlden formats av familjen har det skett en förändring i barnens subjektiva verklighet som gör att de upplever universitetet som ett tänkbart alternativ.

6.6 Utbildningens betydelse på arbetsmarknaden

Analysen har hittills presenterat flera faktorer och drivkrafter som får personer utan akademisk bakgrund att välja att börja på universitetet. Bland annat har kompisars positiva inställning och strävan mot högre utbildning varit en drivkraft, likväl som lärares förväntningar på vidare studier samt förebilder och föräldrars uppmuntran till universitetsstudier. Det verkar alltså finnas en allmän positiv attityd som indikerar en slags förgivettagenhet gällande universitetsstudier. Denna förgivettagenhet gör att aktörer leder personer utan akademisk bakgrund i riktning mot universitetet.

Den påtagliga antydning om att universitet är något som bör göras kan bero på den förändring av utbildningskrav som skett på arbetsmarknaden (Collins 2019). I likhet med Collins resonemang visar våra resultat att det idag upplevs som ett krav att studera vidare för att få jobb. En jämförelse kan dras mellan hur det var när respondenternas föräldrar växte upp och idag. För föräldrarnas generation var det enklare att komma in i ett företag och göra karriär utan utbildning, än vad det är nu. Därför upplevs ett tvång att studera vidare för att kunna arbeta med samma typ av yrken som föräldrarna haft möjlighet till genom enbart erfarenhet. En liknande företeelse som påvisar en förändring på arbetsmarknaden var när föräldrarna uppmuntrade till ett gymnasieprogram som ger möjlighet att senare kunna välja bland flera olika universitetsstudier. Detta visar att föräldrarna, om än omedvetet, antog att deras barn skulle behöva studera vidare. Trots att föräldrarna saknar erfarenhet av universitetet har de ändå fått en uppfattning om att det idag ställs högre krav på utbildning för att få ett jobb. Detta resulterar till att de uppmuntrar sina barn till att skaffa en högre utbildning. En sådan insikt kan ha sitt ursprung i deras sociala kapital och hur de socialiseras i den delvärd som deras arbetsplats utgör. Eftersom föräldrarna har positioner på sina arbeten som idag inte sällan kräver en examen får de ett kontaktnät av personer med högt utbildningskapital varpå föräldrarna internaliserar deras bild av utbildningens värde på arbetsmarknaden.

En djupare förståelse av denna uppfattning erbjuds i Collins (2019) argument om att utbildning är en sorteringsmekanism för att rekrytera personer till arbetslivet. Detta kan även vara en förklaring till den uppmärksammade pressen att gå på universitetet. Alvesson (1999) beskriver den ökade konkurrensen inom yrken som medför allt högre krav och tvingar personer i dagens samhälle att utbilda sig för att ens ta sig in på arbetsmarknaden, vilket respondenterna känner av. Eftersom arbetsmarknaden kräver fler examensbevis ökar mängden som väljer att studera. Det skapas därmed en utbildningsspiral även berör lägre klasser och därför uppfattas i kretsar där utbildning förut inte varit en väg som känts självklar. Följaktligen aktiveras en ny grupp som måste utbilda sig för att behålla samma position i samhället som deras föräldrar erhållit utan utbildning.

Uppmuntran som uppfattas komma från föräldrar och förebilder kan vidare kopplas till den tidigare nämnda utbildningsfundamentalismen. Att samhället idag ser utbildning som lösningen på alla problem undkommer inte ens föräldrar utan akademisk bakgrund. Medan ett jobb direkt efter skolan förr innebar en trygghet, har idag utbildning tagit samma position (Alvesson 1999). Den snabba förändringen har lett till en okunskap om hur samhället kommer se ut imorgon vilket gör att utbildning blir det säkra alternativet, något som banar vägen till ett lyckat arbetsliv. Det spelar därför ingen roll att respondenternas föräldrar saknar erfarenheter av universitetet eftersom det är så förgivettaget i dagens samhälle att mer utbildning är att föredra. Det utgör en bakomliggande drivkraft som får aktörer att uppmuntra personer utan akademisk bakgrund till universitetsstudier.

7. Slutsats

En viktig faktor för att personer utan akademisk bakgrund ska välja att studera på universitetet är de olika aktörer och sociala miljöer som de kommer i kontakt med. Uppmuntran och stöd från aktörer ger dem en koppling till universitetet. Aktörer som uppkommit i denna studie är föräldrar, kompisar, lärare och förebilder och de viktiga sociala miljöerna för påverkan visade sig framförallt vara kompisgruppen och skolan. I och med att familjens inflytande minskar på grund av individualiseringen öppnar det upp för tidigare nämnda aktörer att påverka mer. Aktörer, även utöver föräldrar, har därför möjlighet att förmedla värdefulla kapital till respondenterna samt lära dem att använda de på det sätt som uppskattas i universitetsmiljö. På så vis förbereds personer

för universitetet och bygger upp en känsla av självförtroende och tillhörighet. Ett resultat av deras förvärvning av kapital och socialisering kan utläsas av att respondenterna väl på universitetet inte upplevde några hinder och kände att de passade in trots avsaknad av akademisk bakgrund.

Påverkan från aktörer kan vara av varierande karaktär, vilket leder oss in på vilka drivkrafter som ligger bakom. En drivkraft som genomsyrar stora delar av samhället har sin grund i arbetsmarknadens krav. De ökade kraven på utbildningen gör att allt fler måste uppnå allt högre nivåer av utbildning för att få jobb, samt att både respondenter och aktörer tror att utbildning är det bästa alternativet. Det medför att utbildning uppfattas som nödvändigt varpå även familjer utan akademisk bakgrund förs närmare universitetet. Denna uppfattning förmedlas, via aktörer, till personer utan akademisk bakgrund som inte annars sett universitetet som ett naturligt val. Samspelet med aktörerna och deras värderingar mynnar även ut i förväntningar som respondenterna vill leva upp till, något som utgör ytterligare en drivkraft. Respondenterna upplever att de befinner sig i en miljö och samtidigt där det finns en förväntning att studera vidare, vilket gör att de handlar utefter denna förväntning och konsekvenserna blir verkliga. Att respondenternas subjektiva värld påverkas av aktörer utanför familjen kan även leda till att det skapas en skillnad mellan respondenterna och deras föräldrars uppfattningar. En förstärkt drivkraft kan därmed uppstå ifall det finns en misstro från föräldrarna till att universitetsstudier är möjliga, eftersom det skapar en vilja att visa sig kapabel. Det levnadssätt som aktörer i personernas närhet har skapat också en drivkraft i och med att det uppstår en strävan att försöka matcha samma levnadssätt och ekonomiska förutsättningar som åskådats.

Avsaknad av föräldrars akademiska bakgrund kan därför vägas upp om omgivningen kan kompensera för detta och bygga upp en vilja att studera. Svaret på frågan om vilka faktorer som är viktiga för att personer utan akademisk bakgrund ska välja att studera på universitetet och vilka drivkrafter som ligger bakom är således att aktörer med en positiv inställning till universitetet som närvarar under socialisationen och ger stöd och motivation i valet utgör en viktig faktor. Aktörerna ger upphov till drivkrafter som används för att ta steget och söka in till universitetet. Med kunskap, stöd, motivation och press i ryggen blir det ett naturligare val att

utbilda sig. De olika aktörerna och drivkrafterna banar alltså väg för personer utan akademisk bakgrund att välja att påbörja universitetsstudier.

7.1 Reflektion & förslag på vidare forskning

En reflektion som uppstått under studiens gång har varit om alla verkligen har samma möjlighet att gå den väg som vårt material visat. Om det inte finns aktörer och "rätt" typ av omgivning, hur skulle det då kunna se ut? Kan det vara så att respondenterna i denna studie, trots att föräldrarna inte har akademisk bakgrund, har lyckats på grund av att de har en relativt hög klassposition? Det skulle därför vara intressant att göra en ny undersökning med tydligare urvalskriterier för deltagarna, för att möjliggöra en jämförelse mellan olika klassers förutsättningar att läsa på universitet. Det hade även varit intressant att komplettera med en kvantitativ undersökning för att kunna uppnå ett generaliserbart resultat. Eventuell påverkan av faktorer såsom kön, etnicitet, bostadsort hade då kunnat identifieras och studien hade således kunnat testa dessa faktorer i förhållande till varandra för att urskilja de viktigaste faktorerna.

En omvänd design på undersökningen hade också varit intressant för att belysa vilka hinder som finns, istället för möjliggörande faktorer och drivkrafter. För personer som har samma bakgrund som våra respondenter men inte väljer att studera på universitet, vad anser dem är svårigheterna med det valet som gör att de avstår, eller handlar det om olika ambitioner? Vad grundar sig isåfall olika ambitioner i?

Till sist skulle det vara intressant att undersöka om det finns någon vidare påverkan väl ute på arbetsmarknaden. Spelar det någon roll i arbetslivet om personer kommer från en akademisk bakgrund eller inte? Det vore relevant att undersöka om det spelar någon roll i rekryteringsprocesser eller möjligheten till befordran, eftersom det precis som rekrytering till universitet kan reproducera ojämlikhet i samhället.

Referenslista

Elektroniska källor

Alvesson, Mats. 1999. Utbildningen är lösningen, vad är problemet? - Om utbildningsfundamentalism. *Pedagogisk forskning i Sverige* 4(3): 225–243. <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1066/917>. (2022-05-06)

Behtoui, Alireza. 2017. Social capital and the educational expectations of young people. *European Educational Research Journal* 16(4): 487–503. doi: [10.1177/1474904116682248](https://doi.org/10.1177/1474904116682248). (2022-03-24)

Engström, Susanne. 2018. Differences and similarities between female students and male students that succeed within higher technical education: profiles emerge through the use of cluster analysis. *International Journal of Technology and Design Education* 28: 239–261. <https://doi.org/10.1007/s10798-016-9374-z>. (2022-03-24)

Ivemark, Biörn; Ambrose, Anna. 2021. Habitus Adaptation and First-Generation University Students' Adjustment to Higher Education: A Life Course Perspective. *Sociology of Education* 94(3): 191-207. <https://doi.org/10.1177/00380407211017060> (2022-03-24)

Lunds universitet. 2021. *Lunds universitets självvärdering för Universitetskanslersämbetets granskning av arbetet med breddad rekrytering*. <https://www.medarbetarwebben.lu.se/sites/medarbetarwebben.lu.se/files/2021-07/rektorsbeslut-sj-alvvardering-breddad-rekrytering-tillganglighetsanpassat.pdf> (2022-05-16)

Rubin, Ashley T. 2021. *Rocking Qualitative Social Science. An Irreverent Guide to Rigorous Research*. Stanford University Press. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1515/9781503628243> (2022-03-22)

Statistikmyndigheten. 2016. *Hög utbildning går i arv*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2016/Hog-utbildning-gar-i-arv/> (2022-03-15)

Universitetskanslersämbetet. 2018. *Många unga från studieovana hem studerar inte vidare trots höga betyg*. <https://www.uka.se/publikationer--beslut/publikationer--beslut/statistiska-analyser/statistiska-analyser/2018-03-28-manga-unga-fran-studieovana-hem-studerar-inte-vidare-trots-hoga-betyg.html> (2022-05-16).

Universitetskanslersämbetet. 2020. *Social snedrekrytering till högskolan i historiskt perspektiv –statistisk uppföljning av medborgare som föddes*

1956–1993.

<https://www.uka.se/download/18.65fbdad5175926cbdd05dbd/1605882302973/20-0312%20Rapport%20Social%20snedrekrytering%20ho%CC%88gskolan%20final.pdf> (2022-05-16).

Universitetskanslersämbetet & SCB. 2020. *Universitet och högskolor - Högskolenybörjare 2019/20 och doktorandnybörjare 2018/19 efter föräldrarnas utbildningsnivå.*

<https://www.uka.se/download/18.6b0a273d17646546ace1d8/1607522830287/SM2002-nyborjare-efter-foraldrars-utbildningsniva.pdf> (2022-05-16).

Universitets- och högskolerådet. 2017. *Utbildning går i arv - Inställning till högre utbildning bland svenska folket.*

https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/publikationer/2017/uhr-utbildning-gar-i-arv.pdf?fbclid=IwAR3263or8LhYcrUccznjF5OS6z9IsUqDELNrb_Bw-HgD-FHoD5XWkbpz6NQ (2022-03-21).

Övriga källor

Alvehus, Johan. 2013. *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Stockholm: Liber.

Berger, Peter; Luckmann, Thomas. 1966. *Kunskapssociologi*. 2 uppl. Falun: ScandBook AB.

Bourdieu, Pierre (i urval av Broady & Palme). 1986. *Kultursociologiska texter*. Stockholm: Salamander.

Broady, Donald. 1998. Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg. *Skeptronhäften / Skeptron Occasional Papers* 15.

Bryman, Alan. 2018. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl. Stockholm: Liber.

Carle, Jan; Nilsson, Björn; Alvaro, José Luis; Garrido, Alicia. 2006. *Socialpsykologi: Bakgrund, teorier och perspektiv*. 1:2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Collins, Randall. 2019. *The Credential Society*. New York: Columbia University Press.

Davies, Katherine. 2019. Friendship and personal life. I May, Vanessa; Nordqvist, Petra (red.). *Sociology of Personal Life*. 2 uppl. London: Red Globe Press, 60-71.

Engdahl, Oskar; Larsson, Bengt. 2006. *Sociologiska perspektiv - grundläggande begrepp och teorier*. Lund: Studentlitteratur.

Grange, Arvid; Olofsson, Juliette. 2022. En välkomnande elitism? *Lundagård*. Nr 3 2022, 18-21.

Leijnse, Emma. 2021. *I en annan klass*. Stockholm: Natur & Kultur.

MacLeod, Jay. 1987. *Ain't No Makin' It*. Colorado: Westview Press, Inc.

Reimers, Eva. 2014. Discourses of education and constitutions of class: public discourses on education in Swedish PBS television. *Discourse. Studies in the Cultural Politics of Education* 35(4): 540-553.

SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor.*

SOU 2008:69. *Välja fritt och välja rätt - Drivkrafter för rationella utbildningsval: Bilaga till Långtidsutredningen 2008.*

SOU 2008:69. *Välja fritt och välja rätt - Drivkrafter för rationella utbildningsval: Bilaga till Långtidsutredningen 2008 [Figur 1].*

Thomas, William I; Thomas, Dorothy Swaine. 1928. *The child in America: Behavior problems and programs.* New York: Alfred A. Knopf.

Trost, Jan. 2010. *Kvalitativa intervjuer.* 1:4 uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Bilaga 1

Information om intervjustudie

Vi heter Kim Engdahl och Felicia Rosander och skriver just nu vårt kandidatarbete i sociologi på Lunds Universitet. Uppsatsen handlar om vad som ligger bakom valet att studera på universitet. Då tidigare forskning pekar på att den främsta faktorn för vidare studier är att en förälder har någon form av högre utbildning, vill vi undersöka vilka andra förutsättningar som influerar individer till att studera på universitet. Därför vill vi intervjua dig som är eller har varit student vid Lunds Universitet, inte är uppvuxen i Lund samt har föräldrar som *inte* har någon akademisk utbildning över gymnasienivå. Vi är intresserade av att höra om dig och din bakgrund innan universitetsstudier. Intervjun kan upplevas personlig men målet är att den ska vara lättsam och intressant för både dig och oss.

Vi söker nu deltagare till individuella intervjuer på ca. 60 minuter. Vi är flexibla att hålla intervjun både digitalt och på plats, men föredrar det sistnämnda. Intervjun kommer att spelas in och behandlas konfidentiellt, vilket innebär att du som respondent kommer vara anonym under hela processen. Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst avbryta.

Uppsatsen beräknas vara klar i juni och kan ges ut till dig som deltagare vid förfrågan.

Hälsningar,
Kim Engdahl
0767 67 66 77
kimengdahl@icloud.com

Felicia Rosander
0704 15 79 99
fe3845ro-s@student.lu.se

Handledare:
Magnus Karlsson
magnus.karlsson@soc.lu.se
Sociologiska institutionen
Lunds Universitet

Bilaga 2

Kontrakt för deltagande i studien

Skriftligt, informerat samtycke till medverkan i intervjustudie rörande förstagenerationsstudenter på universitet

Ålder:

Kön:

Nuvarande studier:

Jag har informerats om studiens syfte, att intervjun spelas in och hur den bearbetas och behandlas. Jag vet att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst kan avbryta min medverkan i studien utan att ange orsak. Jag samtycker härmed till att medverka i denna intervjustudie som handlar om förstagenerationsstudenter på universitetet.

Ort/datum
Underskrift intervjuperson
Namnförtydligande

Underskrift	Underskrift
Namnförtydligande	Namnförtydligande
Kim Engdahl	Felicia Rosander

Bilaga 3

Intervjuguide

Åtta teman och möjliga frågor att tillägga utifrån samtalets gång. Frågorna berör tiden innan respondenten började på universitetet om inte annat anges.

Familjen

Hur ser din familjekonstellation ut?

Vad jobbar dina föräldrar med och vad har de jobbat med tidigare?

Vad har dina syskon för sysselsättning?

Brukade din familj hitta på saker tillsammans på fritiden?

Vad är dina föräldrars inställning till universitetsstudier?

Bostadsområdet

Hur skulle du definiera stället du växte upp på?

Hur såg ditt bostadsområde ut?

Hur var gemenskapen i bostadsområdet?

Vilken typ av bostad bodde du i under din uppväxt? - Hade du ett eget rum eller delade?

Fritidsintressen

Vad gjorde du på din fritid?

Vad brukade du göra under sommarloven?

Läser dina föräldrar mycket böcker? - Har du läst mycket?

Har du varit aktiv i någon förening? Politiskt, elevkår, styrelse etc. - Berätta om din roll och upplevelse av det?

Grundskolan

Hur skulle du beskriva din skola?

Hur var din relation med dina lärare?

Hur skulle du beskriva din klass?

Hade du svårt eller lätt för skolan?

Fick du läxhjälp av dina föräldrar eller någon annan?

Gymnasiet

Vilken linje läste du i gymnasiet?

Hade dina föräldrar några synpunkter på vad du skulle studera?

Vill du berätta lite om ditt gymnasium?

Hur var din relation med dina lärare?

Fick ni information om universitetet i skolan? - På vilket sätt?

Uppmuntrade dina lärare dig att söka till universitet?

Var det självklart att du skulle söka till universitetet efteråt?

Skulle du säga att majoriteten i din gymnasieklass har studerat/studerar vidare på universitet?

Kompisar

Berätta om din kompisar under gymnasietiden? Både de i klassen och i andra sammanhang.

Vad brukade ni hitta på tillsammans?

Vad har dina kompisar för sysselsättning idag?

Vilken jargong hade/har ni om universitetsstudier? - Har det varit ett självklart val att man läser vidare eller sticker det ut?

Arbete

Började du studera direkt efter gymnasiet? - Om nej, vad gjorde du mellan?

Har du haft något sommarjobb?

Har du engagerat dig ideellt?

Om universitetet

Varför valde du att studera på universitetet?

Varför valde du just det ämnet du läser?

Hade du stor kännedom om vad universitetsstudier och studentliv innebär innan du började?

Fanns det någon i din närhet, kanske en släkting eller förebild, som läst på universitet?

Varför valde du Lunds universitet?

Kände du att du platsade direkt när du började här, eller var det mycket som skiljde sig åt från dina tidigare skolor eller umgänge?

Upplevde du några svårigheter eller hinder när du började plugga i Lund? - Fanns det saker eller situationer som du inte var beredd på?

Avslutning

Finns det något ytterligare om din uppväxt som vi inte pratat om än?

Har du något annat att tillägga?

Har du några frågor till oss?